

Archeologienota : Klakvijverstraat, Geraardsbergen (prov. Oost-Vlaanderen)

Robby Vervoort
Freelance Senior Archeoloog
Borgerhout, augustus 2018

Titel

Archeologienota:
Klakovijverstraat, Geraardsbergen
(prov. Oost-Vlaanderen)

Auteur

Robby Vervoort

Opdrachtgever

Mailing Company bvba

Projectcode

2018H132

Plaats en datum

Borgerhout, augustus 2018

Reeks en nummer

RVFSA-Rapport, 47

Inhoud

1. Technische fiche/administratieve gegevens	4
2. Inleiding	7
2.1. Beschrijving van de geplande werkzaamheden	7
2.2. Archeologische voorkennis	8
2.3. Methodiek van het onderzoek	8
3. Archeologisch bureauonderzoek/assessment	9
3.1. Geo(morfo)logie en bodem	9
3.2. Topografie/toponymie	12
3.3. Historische, cartografische en archeologische kennis	15
3.3.1. Korte historiek van Geraardsbergen en Grimminge (geschreven bronnen)	15
3.3.2. Cartografische bronnen/luchtfoto's	17
3.3.3. Archeologisch Grimminge en centrale archeologische inventaris	24
3.3.4. Archeologienota's	30
3.3.5. Overige wetenschappelijke inventarissen	31
3.4. Huidig gebruik projectgebied	37
3.5. Impact geplande werken	38
4. Synthese, onderzoeksvragen en samenvatting	38
4.1. Synthese gespecialiseerd publiek en antwoord onderzoeksvragen	38
4.2. Samenvatting niet gespecialiseerd publiek	41
5. Kennisvermeerderingspotentieel van het projectgebied	42
6. Bibliografie	44
6.1. Online bronnen	44
6.2. Literatuur	45
7. Lijst figuren en bijlagen	46
7.1. Lijst figuren	46
7.2. Lijst Bijlagen	46

1. Technische fiche/administratieve gegevens

Naam site

Geraardsbergen, Klakvijverstraat
(18-GER/KLA-2018H132)

Ligging

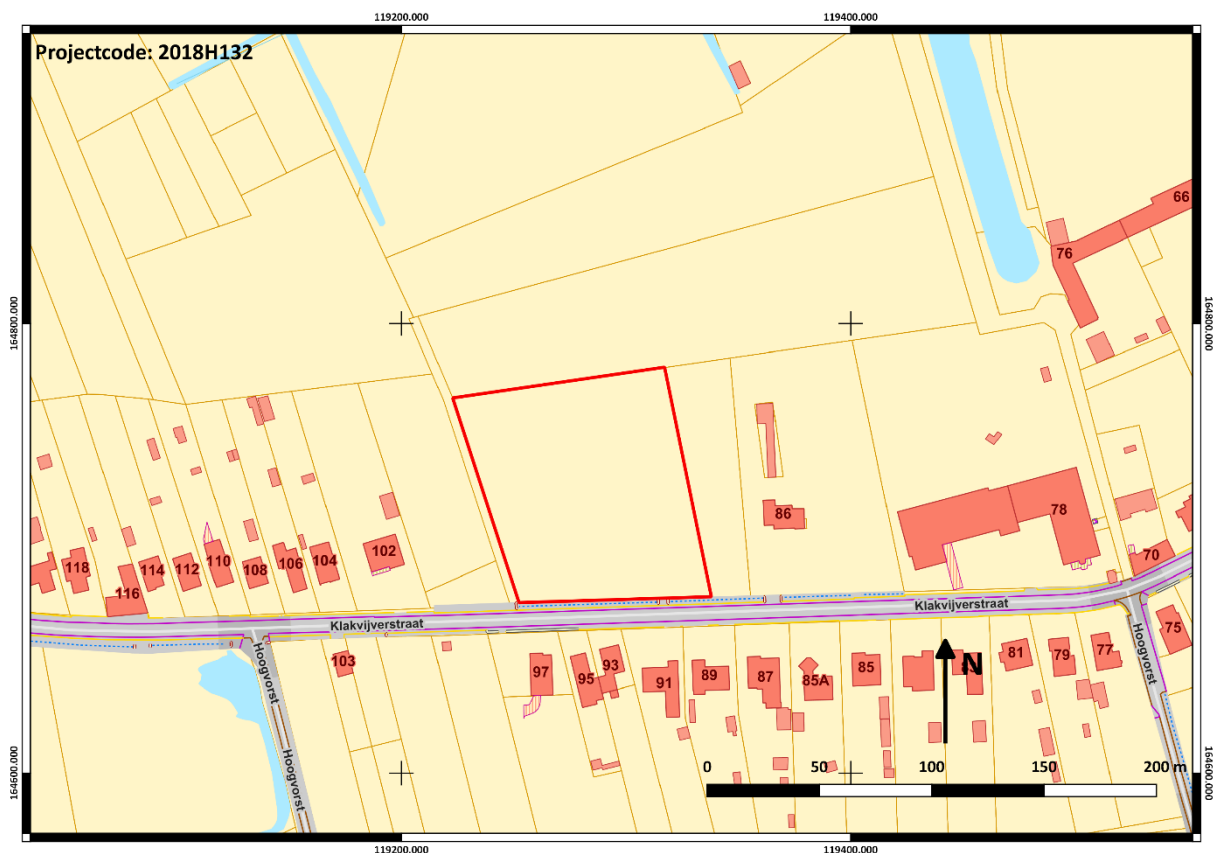
Oost-Vlaanderen, Geraardsbergen,
Klakvijverstraat

Kadastrale gegevens

Stad Geraardsbergen:
11de Afdeling (Grimminge): Sectie A
Perceelnummers: 381A2

Bounding Box

X119252,2 Y164675,8
X119338,0 Y164678,5
X119317,1 Y164780,5
X119222,9 Y164766,8

Figuur 1: Kadasterkaart met aanduiding onderzoeksgebied in rood

Projectcode

2018H132

Opdrachtgever

Mailing Company bvba

Contactpersoon opdrachtgever

De heer Filip Branckaert (landmeter)

Uitvoerder

Robby Vervoort. Freelance Senior Archeoloog. Research & Consultancy.

Erkend archeoloog

Robby Vervoort OE/ERK/Archeoloog/2016/00126

Guldensporenstraat 143

2140 Borgerhout

Geplande ingreep

Opsplitsing bestaande perceel in 9 loten, waarvan 8 zullen bebouwd worden en 1 dienst blijft doen als landbouwzone/akker.

Geldende wetgeving en voorwaarden

Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 en het Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014. De melding werd opgesteld overeenkomstig de Code van Goede Praktijk. De totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft, bedraagt 3000m² of meer, zoals bepaald in artikel 5.4.2 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 en is gelegen buiten een zone waarop lagere oppervlaktecriteria van toepassing zijn.

Randvoorwaarden

Binnen het projectgebied bevindt zich een nog te oogsten maisakker.

Doelstelling

Het doel van deze archeologienota is om via de tot op heden beschikbare bronnen (bureauonderzoek) na te gaan wat het archeologische potentieel van het projectgebied is, wat de mogelijke bedreigingen zijn voor het eventueel aanwezige bodemarchief, en hoe hiermee dient omgegaan te worden.

Vraagstelling

- Wat is de landschapshistoriek van het projectgebied?
- Welke archeologische sites zijn gekend in of nabij het projectgebied?
- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische en cultuurhistorisch potentieel van het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?
- Levert het huidige bronnenmateriaal voldoende info op? Zo neen, is er een vervolgonderzoek nodig en welke methode levert het meeste informatie op?

Thesaurus

Bureauonderzoek, uitgesteld traject, proefsleuven.

2. Inleiding

Doel van dit bureauonderzoek is het verkrijgen van een bekrachtigde archeologienota naar aanleiding van een geplande verkavelingsaanvraag te Geraardsbergen, Klakvijverstraat. In deze archeologienota wordt via een bureauonderzoek nagegaan welke mogelijke archeologische en cultuurhistorische waarden zich binnen het projectgebied bevinden. Het projectgebied wordt in eerste instantie binnen een grotere context geplaatst. Vervolgens wordt nagegaan wat de recente gebruiksgeschiedenis van het projectgebied is en wat hiervan de mogelijke impact was op perceelsniveau. Tevens wordt de mogelijke impact van de geplande werken op het eventueel aanwezige archeologische potentieel besproken. Op basis van alle voorhanden zijnde gegevens wordt vervolgens een programma van maatregelen voorgesteld.

Gezien het projectgebied op dit moment echter in gebruik is als maisakker, kunnen bijkomende vooronderzoeken nu nog niet worden uitgevoerd. Daarom zal een uitgesteld Programma van Maatregelen worden opgesteld.

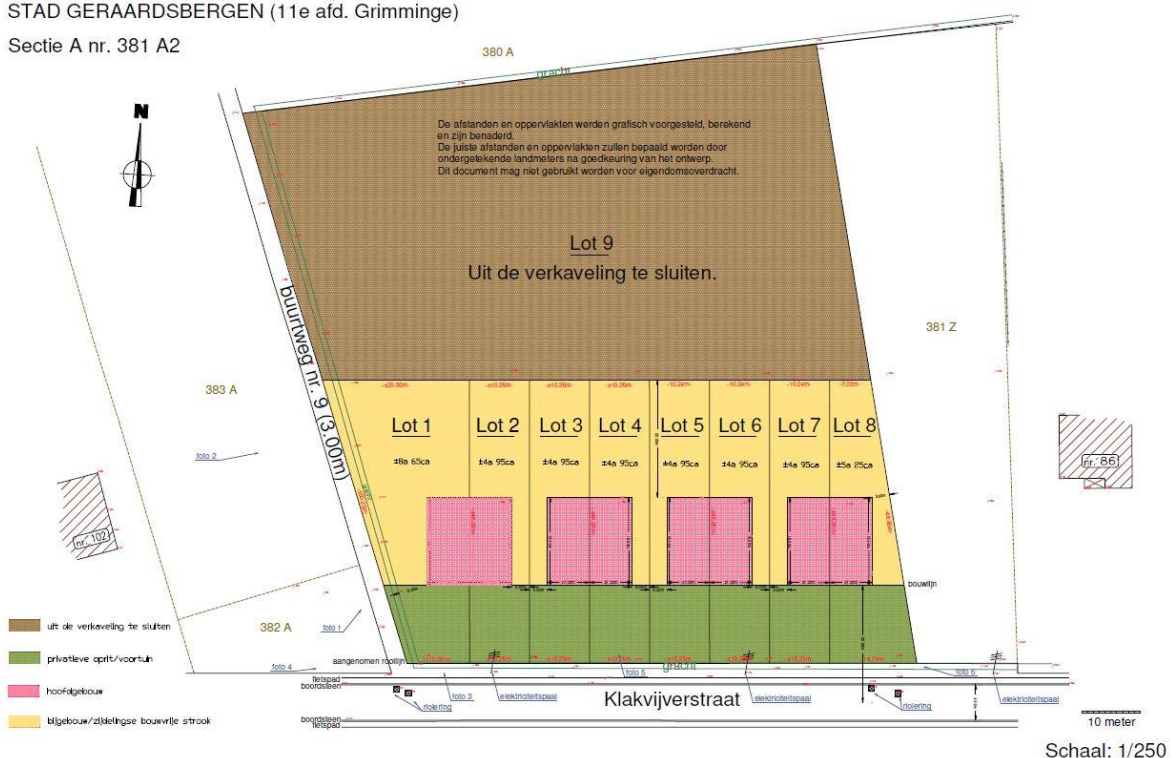
2.1. Beschrijving van de geplande werkzaamheden

Provincie OOST-VLAANDEREN

ONTWORPEN TOESTAND (Verkavelingsplan)

STAD GERAARDSBERGEN (11e afd. Grimminge)

Sectie A nr. 381 A2

Figuur 2: Voorstel ontwerp nieuwe verkaveling

Het bestaande perceel wordt opgesplitst in 9 loten. Acht loten zullen aan de straatzijde bebouwd worden met een halfopen bebouwing. Aan de straatzijde is een zone voorzien voor het inrichten van

een private tuin en oprit. Tussen de verschillende woningen wordt een bouwvrije zone voorzien. Aan de achterzijde van de woningen wordt telkens een zone van 20 meter voorzien voor het optrekken van eventuele bijgebouwen. Lot 9 ten slotte blijft behouden als landbouwgebied en mag niet bebouwd worden.

2.2. Archeologische voorkennis

Er werd nog geen archeologisch onderzoek uitgevoerd binnen het projectgebied.

2.3. Methodiek van het onderzoek

Om een antwoord te kunnen formuleren op de hoger geformuleerde vraagstellingen werden verschillende acties ondernomen. In de eerste plaats werden hoofdzakelijk bronnen geraadpleegd die online beschikbaar werden gesteld door de Vlaamse Overheid. Na het raadplegen van de basisbronnen die beschikbaar zijn voor het betreffende projectgebied, werd nagegaan of het nodig was om bijkomende bronnen te raadplegen of dat de geraadpleegde bronnen volstonden om een antwoord op de desbetreffende vraag te formuleren. Tevens werd geëvalueerd of het raadplegen van eventueel bijkomende bronnen extra gegevens kon opbrengen om een antwoord te kunnen formuleren op de gestelde onderzoeksvragen. Aangezien het projectgebied gelegen is in een zone die gekenmerkt is door een lage densiteit aan bebouwing in het verleden werd extra aandacht besteed aan de relatie van het projectgebied met het landschap en de ruimere omgeving.

Om een zicht te krijgen op de landschapshistoriek van het projectgebied werden de online databases van Geopunt Vlaanderen (www.geopunt.be) en Databank Ondergrond Vlaanderen (www.dov.vlaanderen.be) geraadpleegd. De volgende kaarten werden geraadpleegd: bodemkaart, bodemgebruikskaart, erosiegevoeligheidskaart, tertiair geologische kaart en quartair geologische kaart. De geomorfologische kaart is niet beschikbaar voor het projectgebied. Tevens werd het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II (raster 1 meter) geraadpleegd. Tevens werden de resultaten van het landschappelijke booronderzoek ter beschikking gesteld door de opdrachtgever.

Om na te gaan welke potentiële archeologische sites zich in het projectgebied en de ruimere omgeving bevinden, werd de Centrale Archeologische Inventaris (www.cai.onroerenderfgoed.be) geraadpleegd. Hierbij dient opgemerkt te worden dat de inventaris niet volledig is en geen garantie biedt op de aan- of afwezigheid van een eventuele archeologische site. De ingevoerde locaties werden enerzijds op basis van cartografische, literaire en toponomische bronnen geselecteerd en anderzijds op basis van waarnemingen op het terrein (vondstmeldingen, veldprospecties, prospecties met ingreep in de bodem, archeologisch onderzoek). Verder werd nagekeken of er in de recente jaren onderzoeken in de omgeving werden uitgevoerd die niet werden opgenomen in de CAI vanwege de verwaarloosbare

resultaten en werd nagekeken of er recent archeologienota's werden opgesteld in de omgeving van het projectgebied.

Om een inzicht te krijgen in de mogelijke aanwezigheid van cultuurhistorische elementen en een verder inzicht te krijgen in de mogelijke aanwezigheid van een archeologisch bodemarchief werden verschillende beschikbare historische en cartografische bronnen online geraadpleegd. Voor de oudere periodes werd beroep gedaan op gegevens beschikbaar op www.inventaris.onroerenderfgoed.be. De hier beschikbare gegevens kwamen tot stand na een uitgebreide literaire studie. De opgegeven bronnen werden niet extra gecontroleerd, noch werden er bijkomende bronnen geraadpleegd. Op basis van de beschikbare gegevens werd beslist dat deze volstonden om een algemeen beeld te verkrijgen omtrent de historische ontwikkeling van Wuustwezel (waarin het projectgebied zich bevindt). Voor de cartografische bronnen werden in de eerste plaats de georeferende plannen geraadpleegd op het online Geoportaal Onroerend Erfgoed (www.geo.onroerenderfgoed.be). Het betreft de kaart van Villaret, Ferraris, de Atlas der Buurtwegen en de kaarten van Vandermaelen en Popp. Tevens werden enkele 20ste en 21ste eeuwse luchtfoto's geraadpleegd op dezelfde website. Deze werden voornamelijk geraadpleegd om een zicht te krijgen op de ontwikkeling van het projectgebied en de ruimere omgeving in recente tijden. Tevens werd www.cartesius.be geraadpleegd. Hier werden enkele 19de en 20ste eeuwse kaarten gebruikt.

Om een inzicht te verkrijgen omtrent de impact van de geplande werken op het eventuele bodemarchief werden alle beschikbare gegevens via de bouwheer opgevraagd en ter beschikking gesteld.

Aan de hand van de online beschikbare bronnen en de door de bouwheer geleverde plannen, kon voldoende informatie gegenereerd worden omtrent het archeologische potentieel van het projectgebied. Daarom werd besloten geen bijkomende literaire bronnen te raadplegen. Dit zou allicht nog wat meer informatie aan het licht brengen, maar valt buiten de doelstelling van deze bureaustudie. Op basis van alle beschikbare gegevens werd vervolgens een uitgesteld Programma van Maatregelen opgesteld (zie deel II: aparte bijlage).

3. Archeologisch bureauonderzoek/assessment

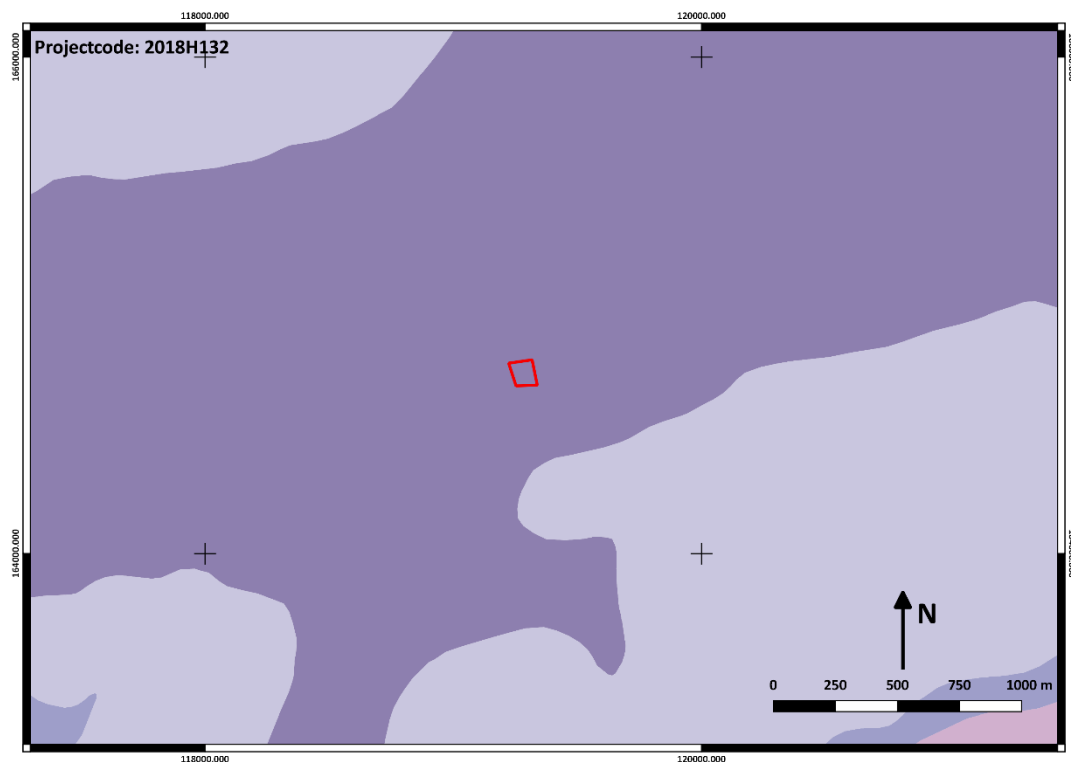
3.1. Geo(morfo)logie en bodem

Het projectgebied is gelegen in de Dendervallei. Meer bepaald bevindt het zich op de rechteroever van de Dender tussen Idegem en Ninove en het Geitenbos. In dit deel van de Dendervallei tussen Idegem en Ninove heeft de Dender rond haar oevers een vrij breed meersengebied. Ter hoogte van Zandbergen staat juist op de grens van het alluvium het kasteeldomein van de Lalaing. De grachten rond het kasteel worden gevoed door een beekje dat uit het Geitebos komt. Ten zuiden van het

kasteeldomein ligt een steile helling waar dit waterloopje zich heeft ingesneden. Het Geitebos ligt op een steile helling ten zuiden van Zandbergen. Nederzettingen, zoals Grimmige, Pollare en Idegem, liggen juist buiten het alluvium. De overgang van de Dendermeersen naar de beboste steile helling is een markante terreinovergang (zie verder).¹

De tertiair geologische kaart wijst uit dat de ondergrond ter hoogte van het plangebied uit de Formatie van Kortrijk en meer bepaald het lid van Saint-Maur die bestaat uit grijze silthoudende klei.²

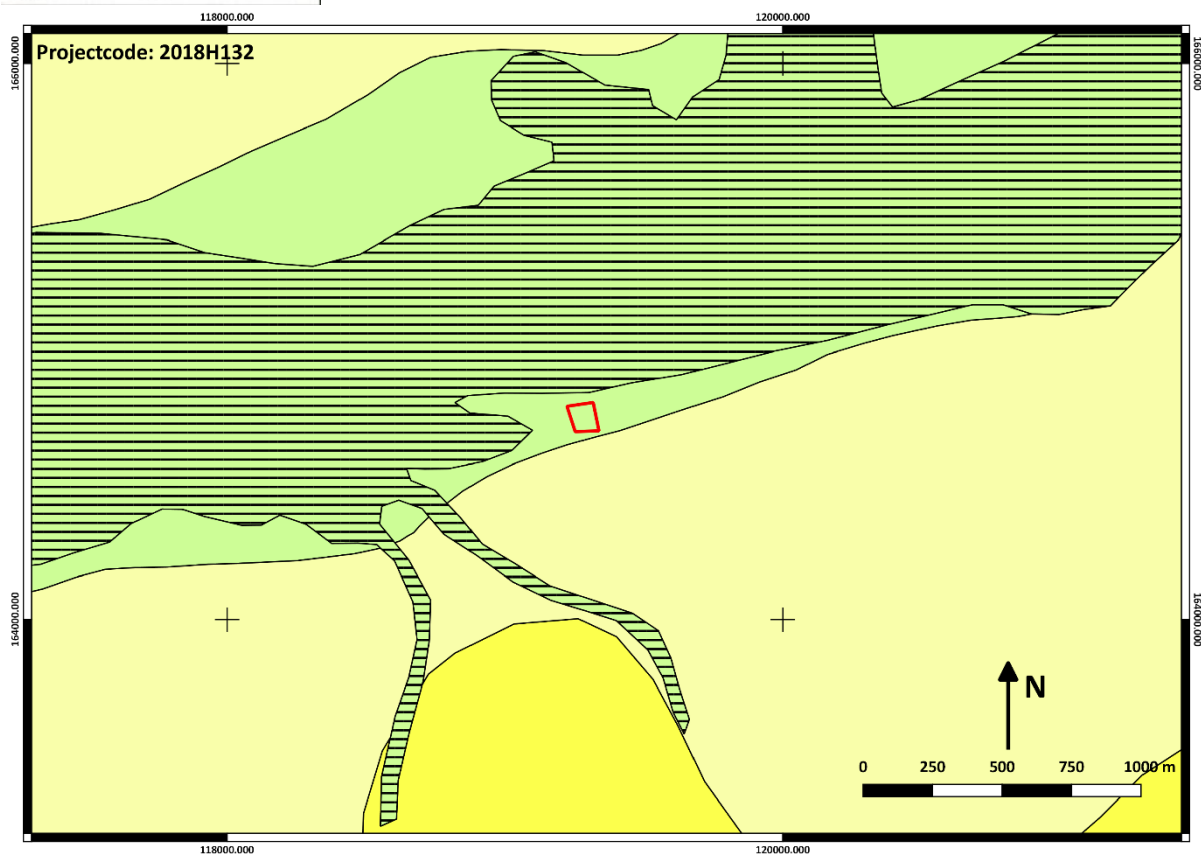
Volgens de quartairgeologische kaart bevindt zich in het projectgebied het profieltype 3. Dit betekent dat er geen holocene en/of tardiglaciale afzettingen zijn afgezet bovenop de pleistocene sequentie. De pleistocene sequentie bestaat uit fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan (laat-pleistoceen).

Figuur 3: Projectgebied op tertiair geologische kaart

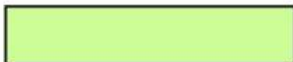
¹ Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: *Dendervallei tussen Idegem en Ninove en het Geitebos* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/135222> (geraadpleegd op 14 augustus 2018).

² <https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage>

Figuur 4: Projectgebied op quartair geologische kaart

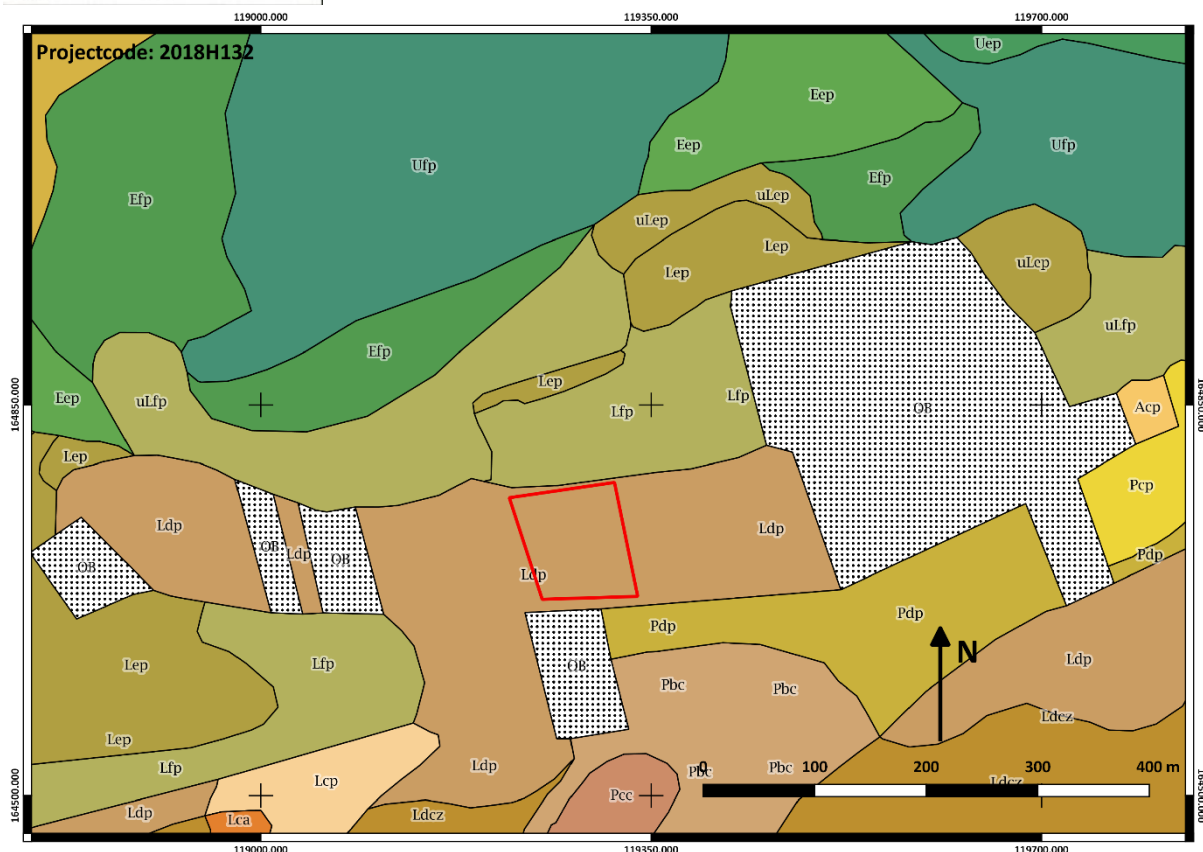
3

ELPw en/of HQ
FLPw

- * De karteereenheid is mogelijk afwezig.
- ELPw** Eolische afzettingen (zand tot silt) van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen), mogelijk Vroeg-Holocene; zand tot zandleem in het noordelijke en centrale gedeelte van Vlaanderen; silt (loess) in het zuidelijke gedeelte van Vlaanderen.
- HQ** Hellingsafzettingen van het Quartair.
- FLPw** Fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen).

Figuur 5: Legende quartairgeologisch profieltype 24

Figuur 6: Projectgebied op de bodemkaart van Vlaanderen

Op de bodemkaart van Vlaanderen wordt voor het projectgebied het bodemtype Ldp weergegeven. Dit zijn matig natte zandleembodems zonder profiel. Dit bodemtype omvat colluviale gronden, gekenmerkt door een laag recent geërodeerd sediment. Meestal wordt op geringe tot matige diepte een bedolven textuur B (p(c), p1, po) of een Tertiair substraat aangetroffen. Het colluviaal dek onderscheidt zich van het autochtoon zandleem door de aanwezigheid van kleine houtskool- en baksteenrestjes. Bij het complex Ldp zijn samen met de profielen zonder profielontwikkeling ook enkele bodems met minimale profielontwikkeling geassocieerd. Roestverschijnselen beginnen tussen 50 en 80 cm. De waterhuishouding is gekenmerkt door wateroverlast in de winter; ze is goed in de zomer. Het zijn goede landbouwgronden, mits drainage uitstekend voor alle teelten; geschikt voor weiland.

3.2. Topografie/toponymie

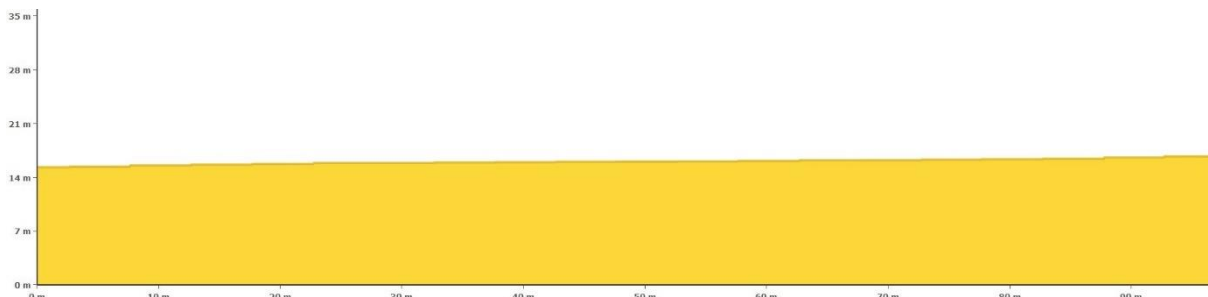
Het projectgebied bestaat uit een min of meer trapeziumvormig perceel gelegen aan de noordzijde van de Klakvijverstraat. Het perceel bevindt zich in een vrij landelijke regio met zowel aan westelijke, oostelijke als noordelijke zijde onbebouwde percelen. Opvallend is de aard en oriëntatie van het grootste deel van de percelen in de omgeving. In oostelijke en westelijke richting en aan de overzijde

van de straat bestaan de percelen uit langgerekte smalle haaks op de straat georiënteerde percelen, vaak voorzien van een vrijstaande woning aan de straatzijde.

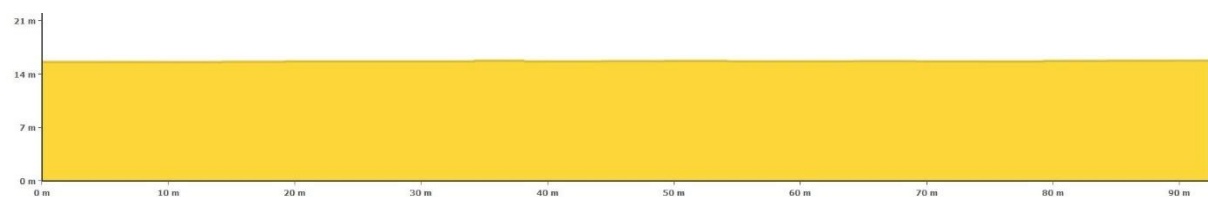
Het projectgebied is gelegen aan de noordelijke grens van de Dendervallei tussen Idegem en Ninove en het Geitebos. Het betreffende landschap werd als ankerplaats opgenomen in de inventaris van het landschappelijk erfgoed met ID135222 (zie verder). Deze ligging aan de rand van de alluviale Dendervallei is duidelijk zichtbaar op het digitaal hoogtemodel Vlaanderen II.

Ten oosten van het projectgebied bevindt zich de abdij Beaufré. De voormalige Cisterciënzerabdij, die als monument is beschermd (ID10836: zie verder), werd gesticht in 1228 en was afhankelijk van de abdij van Clairvaux.

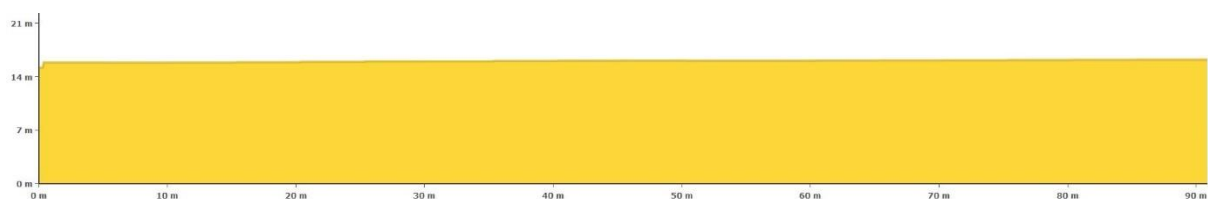
De hoogte binnen het projectgebied varieert tussen 15,40 meter en 16,80 meter + TAW. De laagste waarden werden vastgesteld in het uiterste noorden van het projectgebied. De hoogtes stijgen geleidelijk in zuidelijke richting. Van noord naar zuid loopt de hoogte centraal in het projectgebied op van 15,40 meter in het noorden naar 16,80 meter in het zuiden. Verschillende doorsneden van west naar oost door het terrein (in het noorden, centraal en in het zuiden) geven eveneens aan dat er in oostelijke richting een lichte stijging van het terrein is waar te nemen (respectievelijk tussen 15,60 en 15,80; tussen 15,90 en 16,30; en tussen 15,90 en 16,80 meter + TAW). Gezien de geleidelijke stijging over de vrij grote afstand, kan echter gesteld worden dat het terrein vrij vlak is.

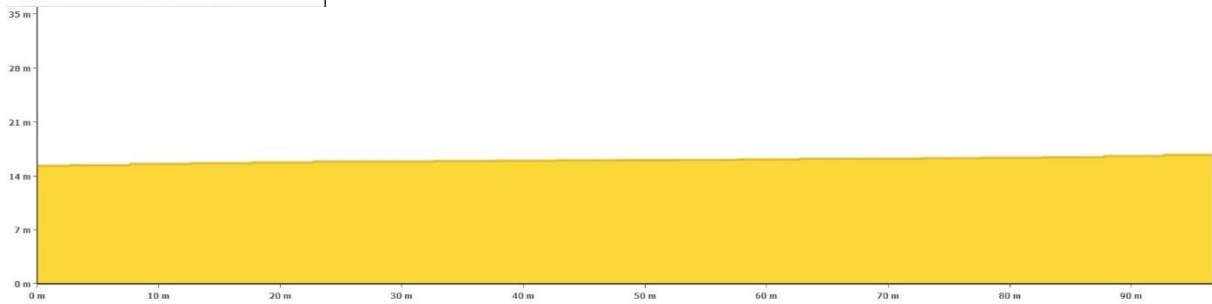
Figuur 7: Doorsnede door het terrein van noord naar zuid

Figuur 8: Doorsnede door het terrein van west naar oost (noordelijk deel)

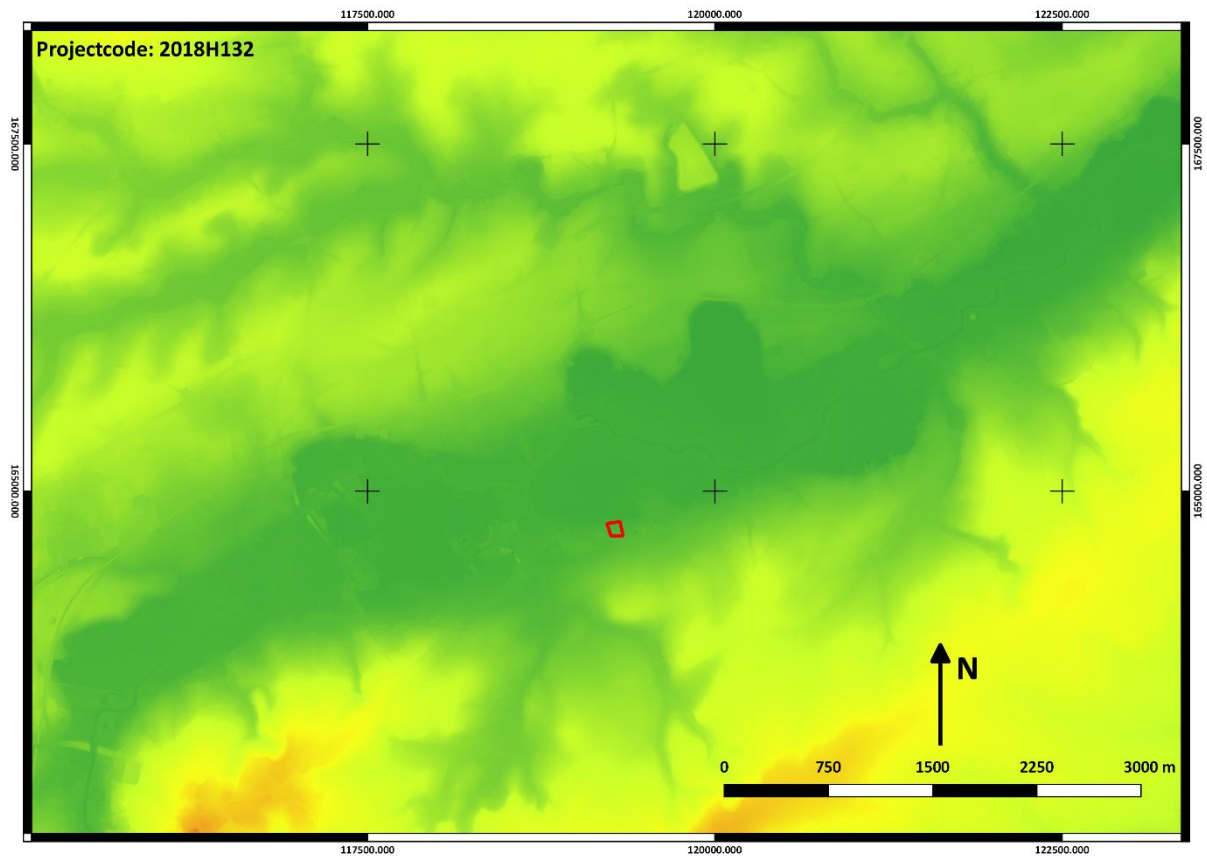

Figuur 9: Doorsnede door het terrein van west naar oost (centrale deel projectgebied)

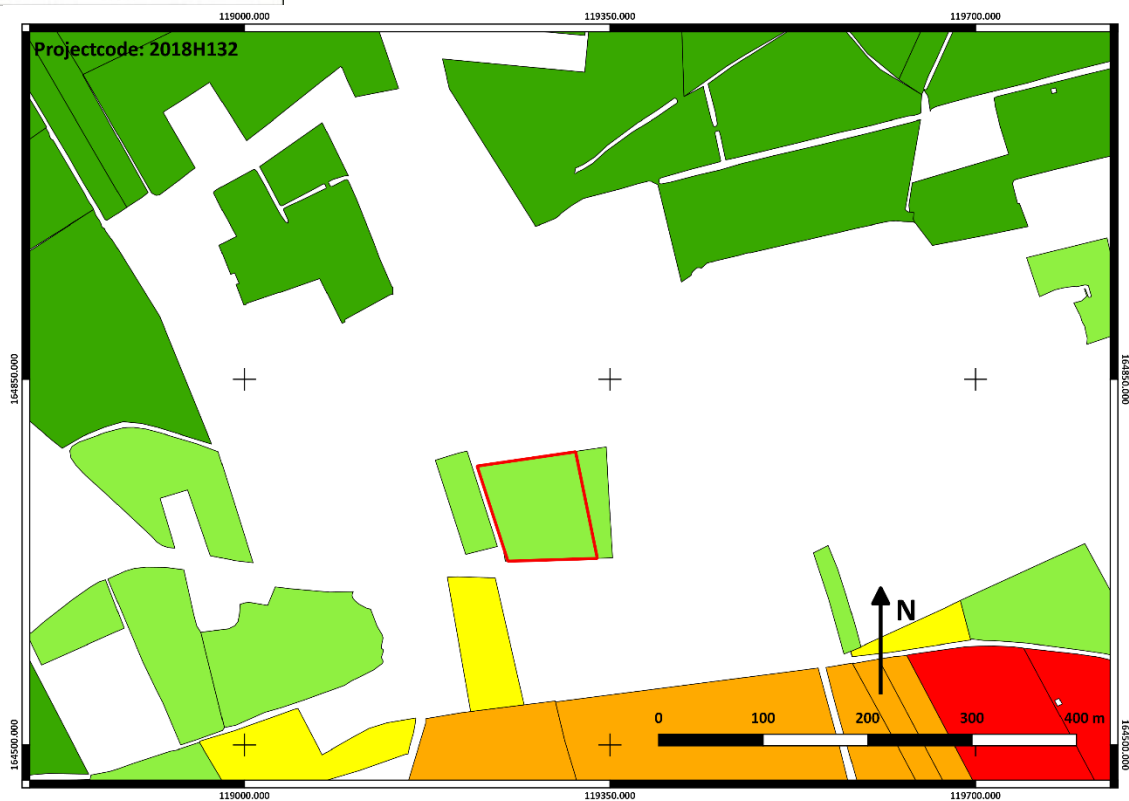

Figuur 10: Doorsnede door het terrein van west naar oost (zuidelijk deel projectgebied)

Op de bodemerosiegevoeligheidskaart is het projectgebied aangeduid als lichtgroen. Verder naar het zuiden op de overgang naar de steile valleirand is een duidelijke verhoging van de erosiegevoeligheid zichtbaar met in het geel, oranje en rood aangeduide percelen. In noordelijke richting neemt de erosiegevoeligheid duidelijk terug af.

Figuur 11: Projectgebied op digitaal hoogtemodel Vlaanderen II (1 meter)

Figuur 12: Projectgebied op de bodemerosiekaart

3.3. Historische, cartografische en archeologische kennis

3.3.1. Korte historie van Geraardsbergen en Grimminge (geschreven bronnen)³

De stichting van Geraardsbergen dateert uit de periode 1067 – 1070. De stad werd als versterking van het Vlaamse grondgebied door Boudewijn VI, Graaf van Vlaanderen en Henegouwen, op een van Geraard, heer van Hunnegem, aangekocht erfleem, gelegen tussen de Dender en westelijke helling van de Oudenberg op de grens met de graafschappen Henegouwen en Brabant, gesticht. De stad kende een vrij snelle ontwikkeling dankzij de toen verleende vrijheidsvoorrechten der stadskeure. Eerst ontwikkelde de nederzetting zich op de rechteroever van de Dender en nadien - waarschijnlijk reeds in de 13de eeuw - op de lager gelegen en vlakkere linkeroever. Belangrijk voor de sociale, economische, culturele en geestelijke expansie was de overplanting (1081) van de Sint Adriaansabdij van Dikkelvenne naar Geraardsbergen.

Snelle groei tot een centrum met een lokale economische functie en belangrijk marktrecht. Bloei van de huidenvetterij en voornamelijk van de lakenweverij, laatst genoemde vanaf begin 13de eeuw. In 1332 aanleg der vestingmuren - van de vroegste omheining is niets gekend - met versterkte torens en

3

Agentschap

Onroerend

Erfgoed 2017: Geraardsbergen [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/120329> (geraadpleegd op 16 augustus 2018).

zes stadspoorten: de Duts- of Oudenaardse poort, de Boelarepoort, de Vlieguit - of Gentsepoort, de Over - of Brusselse poort, de Putsemeyn- of Buisemontpoort, en de Hunnegem- of Lessense poort.

Mede door haar strategische ligging werd Geraardsbergen dikwijls geteisterd door oorlogen onder meer tijdens de grote Gentse opstand van 1380-86, vreselijke verwoesting in 1381 door Lodewijk van Male. Dieptepunt in de 15de eeuw met het verdwijnen van de lakennijverheid en de plundering zowel door de Gentenaars als door de troepen van Filips de Goede (1452-53). In de 16de eeuw opkomst van de kantnijverheid en tapijtweverij en bloei, vooral vanaf de 17de eeuw, van de lijnwaadindustrie. Rampzalig Spaans bewind met grote plunderingen tijdens de 2de helft van de 16de eeuw. Herstelperiode in de 1ste helft van de 17de eeuw en opnieuw dieptepunt gedurende de Spaans-Franse oorlog in 2de helft van de 17de eeuw. Gunstige periode voor handel en nijverheid (bierbrouwerijen, alcoholstokerijen en voornamelijk tabaksnijverheid) tijdens het Oostenrijks bewind. Relatieve welvaart en bloei in de 19de eeuw gebaseerd op de kantnijverheid en op de in 1838 en 1849 ingevoerde lucifersfabricatie en sigarennijverheid (uitgevoerd tussen 1850 en 1870, met circa 400 werknemers in 1888). Door het verdwijnen van de kantindustrie, het kwijnen van de sigarenfabricatie en het relatieve verval van de lucifersnijverheid vanaf de eerste helft van de 20ste eeuw, en van de tabaksnijverheid na de Tweede Wereldoorlog, weken de arbeidskrachten uit en verminderde de hele economische activiteit. Dit demografisch verval is er nu nog bij gebrek aan een administratieve functie en aan voldoende nijverheid. De voornaamste nijverheidsinstelling van de stad is de "Union Allumettiere"; doch een groot deel van de bevolking is op pendel aangewezen. De bedrijvigheid van Geraardsbergen is voornamelijk te danken aan haar commercieel-verzorgende functie.

In de 19de eeuw kreeg de infrastructuur van de stad meer vorm. De overgebleven vesten en stadspoorten werden gesloopt. In 1836 aanleg van de baan naar Edingen; in 1855 inhuldiging van de eerste spoorlijnen; in 1867 voltooiing van de kanalisatiewerken van de Dender; in 1855 vervanging van de stenen bruggen door draaibruggen en in 1869 aanleg van de nieuwe kaaien. Voorts werden de straten, voornamelijk die ten oosten van de Dender, verbeterd. Sinds 1937 verbindt de Paul Guilleminlaan, gelegen ten zuiden van het stadscentrum, de rijkswegen naar Edingen, Oudenaarde, Lessen en Gent.

Het stadsgebied van Geraardsbergen is gekenmerkt door een eigenaardige, onregelmatige vorm en door een meestal vlugge overgang van gesloten stedelijk bebouwd naar onbewoond gebied daar zich door gebrek aan industrie bijna geen randgebied heeft gevormd in de 19de en 20ste eeuw. De nijverheid vestigde zich vooral langsheen de Dender en tussen deze en de spoorwegen. Stadsuitbreiding vinden we wel rondom het station, in de agglomeratie Nederboelare en aan de verkeerswegen. De woonfunctie der randgemeenten neemt heden snel toe. Stads-kern met concentratie van hoofdstraten en invalswegen. Sterke helling, voornamelijk in de hoge stad

(rechteroever), van straten uitlopend op de Dender; vlakkere dwarsstraten. Behouden middeleeuws stratenpatroon met typisch verschil tussen hoge en lage stad. Oudere hoge stad (rechteroever) met sterk niveauverschil en enigszins onregelmatige aanleg. Trapezoïdale markt waarop de hoofdstraten in stervorm uitlopen; voorts kleine, smalle straatjes met onregelmatig tracé, rondom en naar de markt toe. Recentere lage stad met zeer regelmatig, bijna geometrisch stratenpatroon. Bredere, beter afgewerkte straten op en parallel met de Dender. Hoofdstraten onderling verbonden door gerichte dwarsstraten.

De deelgemeente Grimminge werd reeds vermeld in de 11de eeuw. Prehistorische vondsten wijzen op een vroege nederzetting. Heerlijkheid uit de kasselrij Aalst, van de 13de eeuw tot 1608 in het bezit van de afstammelingen van Otto II van Edingen (13de eeuw). Daarna verkocht aan de abdij van Beaupré, gesticht in 1228. In het Raspaillebos nabij een Onze-Lieve-Vrouwebedevaartsoord ontstond in 17de eeuw een klein klooster der Predikheren verkocht onder het bewind van Willem I en gesloopt.

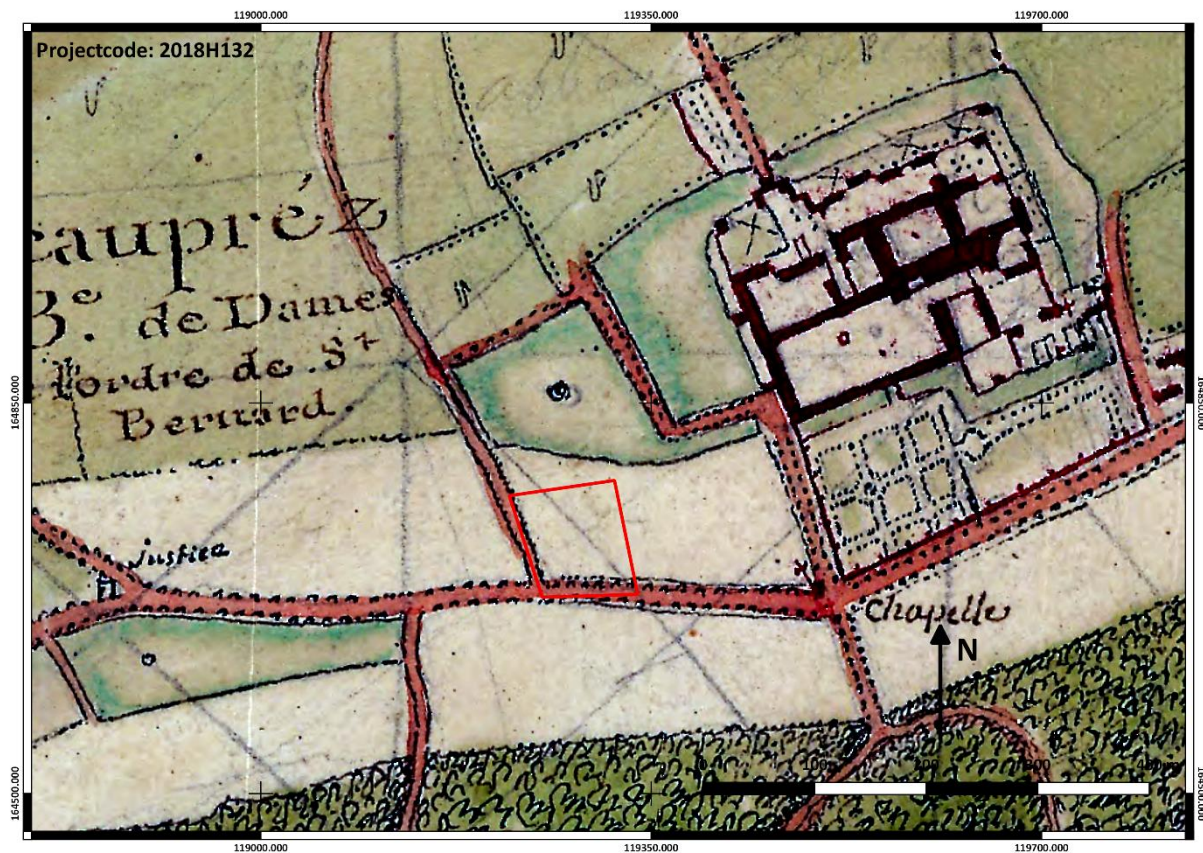
Landelijke gemeente met licht golvend reliëf als uitloper van de Vlaamse Ardennen. Landschappelijk belangrijk onder meer door het Raspaillebos (in het zuiden). Dorpscentrum ten noorden op de rand van de alluviale Dendervallei.⁴

3.3.2. Cartografische bronnen/luchtfoto's

Bij de studie van de cartografische bronnen werd gekeken naar de onmiddellijke omgeving van het projectgebied. Voor het projectgebied zijn verschillende historische kaarten beschikbaar die alle digitaal beschikbaar zijn op het geoportaal. Voor de periode tweede helft 19de en 20ste eeuw werden tevens enkele topografische kaarten aangetroffen op www.cartesius.be.

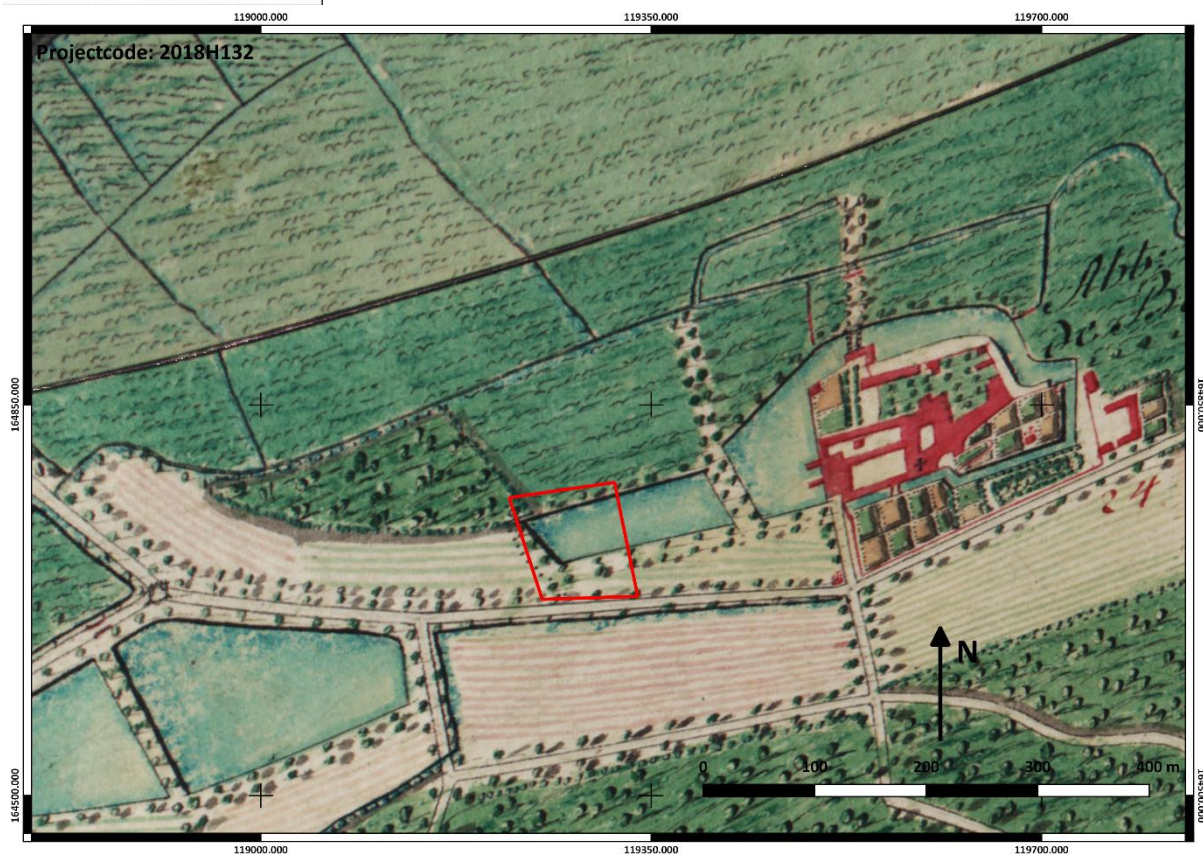
De oudst beschikbare kaart voor het projectgebied is de kaart van Fricx uit 1712. De kaart is weinig gedetailleerd en bevat een grote afwijking op de geo-referentie en wordt daarom hier niet afgebeeld. De eerste kaart die een gedetailleerder beeld schetst van de omgeving van het projectgebied betreft de kaart van Villaret (1745-1748). Op de kaart is een gedetailleerde weergave van de verschillende kloostergebouwen ten oosten van het projectgebied zichtbaar. Het klooster is omgeven door een waterpartij aan de rivierzijde. De waterpartij strekt zich in westelijke richting uit en bevindt zich op de kaart net ten noorden van het huidige projectgebied. Aan de straatzijde wordt het domein ingenomen door tuinen. Op de kaart zijn de aanwezige meersen duidelijk aangeduid. Het projectgebied lijkt zich net aan de grens te bevinden van de erg natte zone, op de strook vlakkere en iets drogere alluviale afzettingen van de Dender, maar ten noorden van de uitgebreide bosgronden die zich op de steilere hellingen bevinden (zie geomorfologie).

⁴ Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: *Grimminge* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/120331> (geraadpleegd op 16 augustus 2018).

Figuur 13: Projectgebied op de kaart van Villaret (1745-1748)

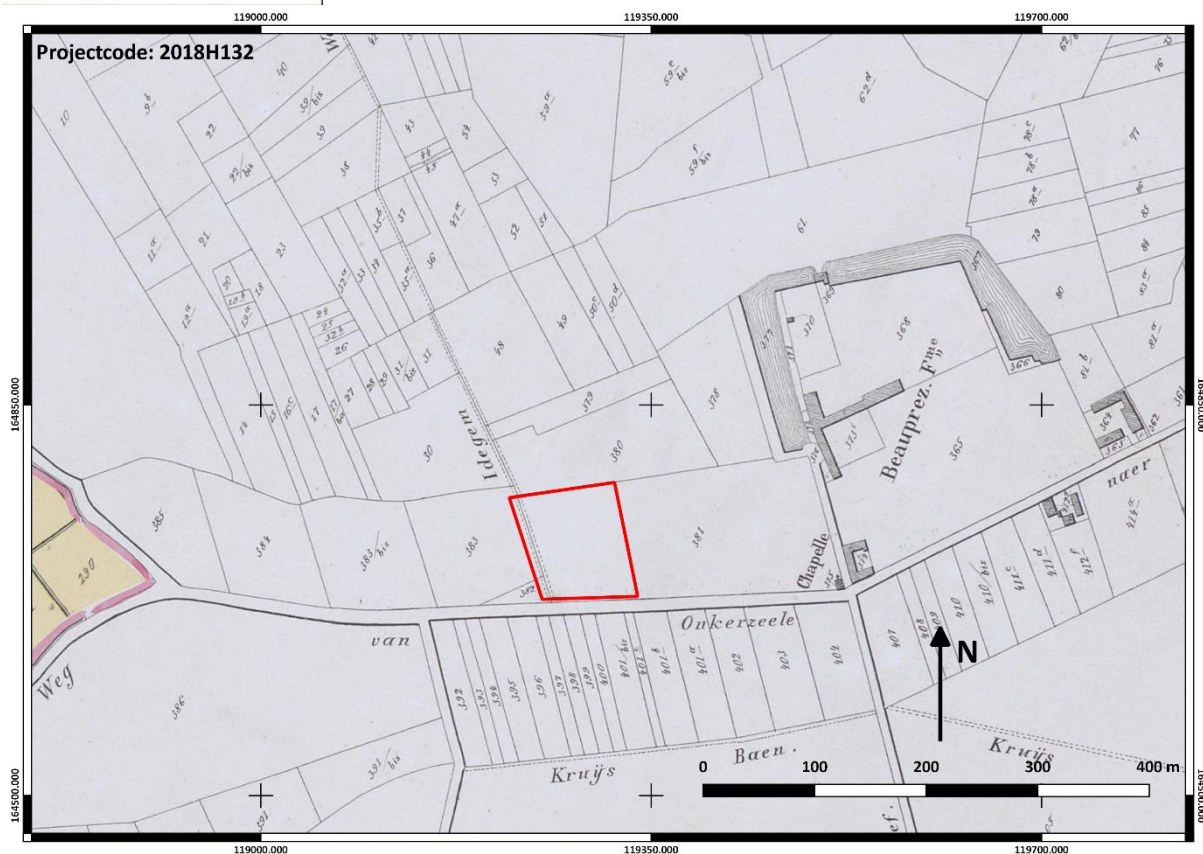
Een tweede kaart dateert uit het laatste kwart van de 18de eeuw. Op de kaart van Ferraris zien we een min of meer gelijkaardige situatie. Ten oosten van het projectgebied situeert zich de abdij, omringt door grachten en aan de straatzijde voorzien van een tuinzone. De waterpartij strekt zich uit in westelijke richting. In vergelijking met de voorgaande kaart echter merken we dat deze waterpartij het grootste deel van het projectgebied lijkt in te palmen aan de noordelijke zijde. Enkel het zuidelijke deel van het projectgebied wordt ingenomen door akkerland gelegen langs de iets drogere strook langs de huidige Klakvijverstraat. De verschillende akkers zijn afgeboord door bomen. Ten zuiden van het projectgebied bevinden zich uitgestrekte bossen op de steilere helling.

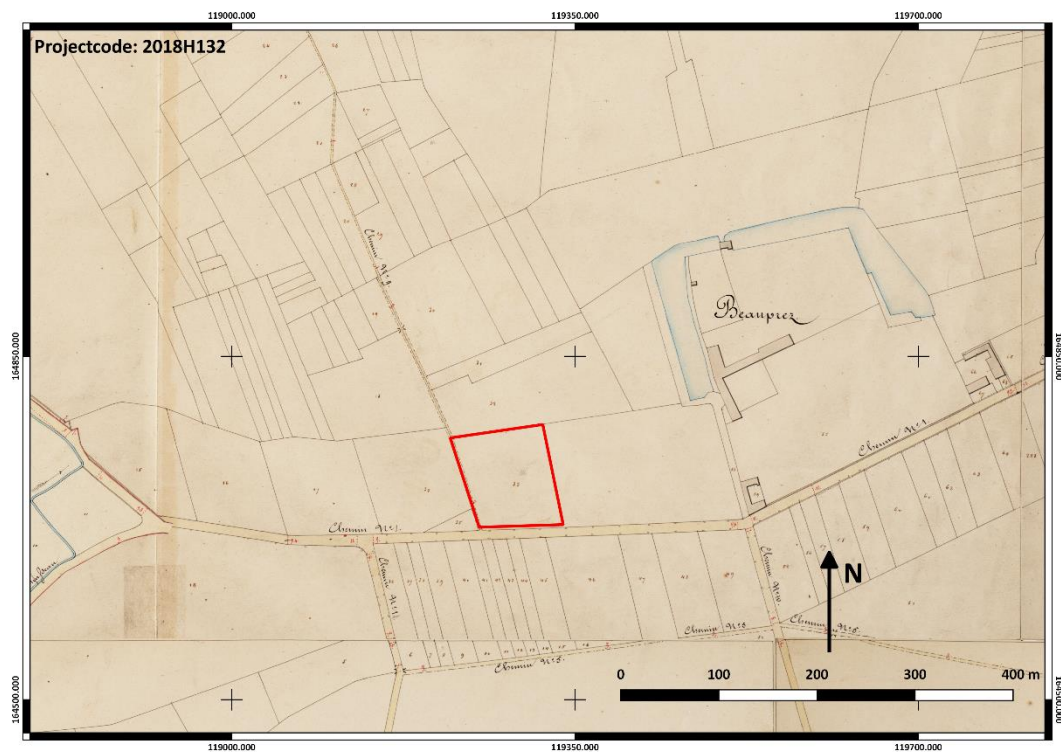
Figuur 14: Onderzoekgebied in rood op de kaart van Ferraris

In tegenstelling tot de kaart van Ferraris die, ondanks de lichte afwijkingen in de georeferentie, een vrij gedetailleerd beeld weergeeft van het projectgebied en zijn onmiddellijke omgeving inclusief de aanwezige begroeiing, geeft de kaart van Popp een minder gedetailleerd beeld van het gebruik van het projectgebied. In grote lijnen lijkt de opdeling zichtbaar op de beide kaart overeen te komen. De eerder aanwezige waterpartij ten noorden van het projectgebied lijkt niet meer aanwezig te zijn. Op basis van een vergelijking van de perceelsvormen en de kaart van Ferraris, lijkt het erop dat deze laatste een afwijking vertoont in de georeferentie. De percelen met de nummers 378, 379 en 380 lijken qua vorm sterk overeen te komen met de verdwenen waterpartij. Perceel 381 (het huidige projectgebied) liep oorspronkelijk verder door in oostelijke richting tot aan de toegangsweg naar de abdij.

Ook op de overige kaarten uit de tweede helft van de 19de eeuw (Atlas der Buurtwegen en Vandermaelen) en uit de 20ste eeuw, lijkt de situatie binnen het projectgebied niet ingrijpend te veranderen. Op de topografische kaarten is de lichte stijging van het terrein in zuidelijke richting, zoals eveneens zichtbaar op het DHM en op de terreindoorsneden, door middel van hoogtelijnen aangebracht. Verder in zuidelijke richting is de steile helling eveneens duidelijk zichtbaar.

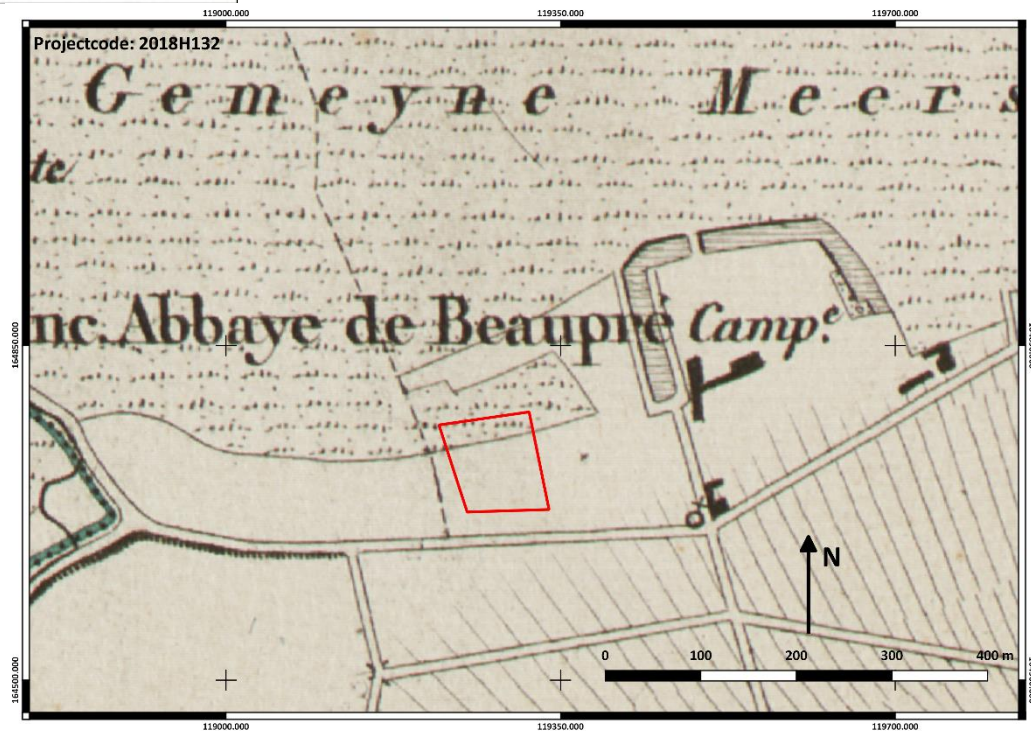

Figuur 15: Projectgebied op het plan Popp

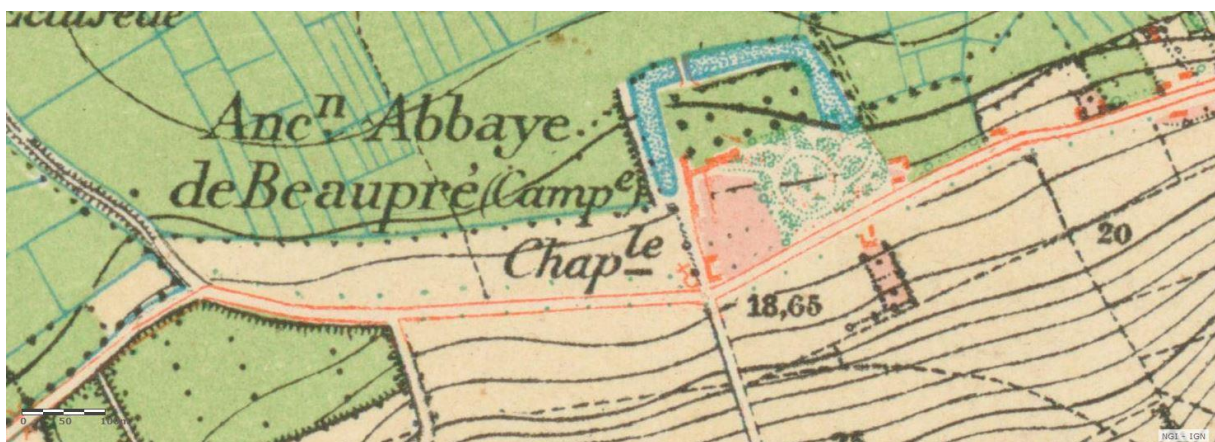

Figuur 16: Het projectgebied op de Atlas der Buurtwegen⁵

⁵ www.geo.onroenderfgoed.be

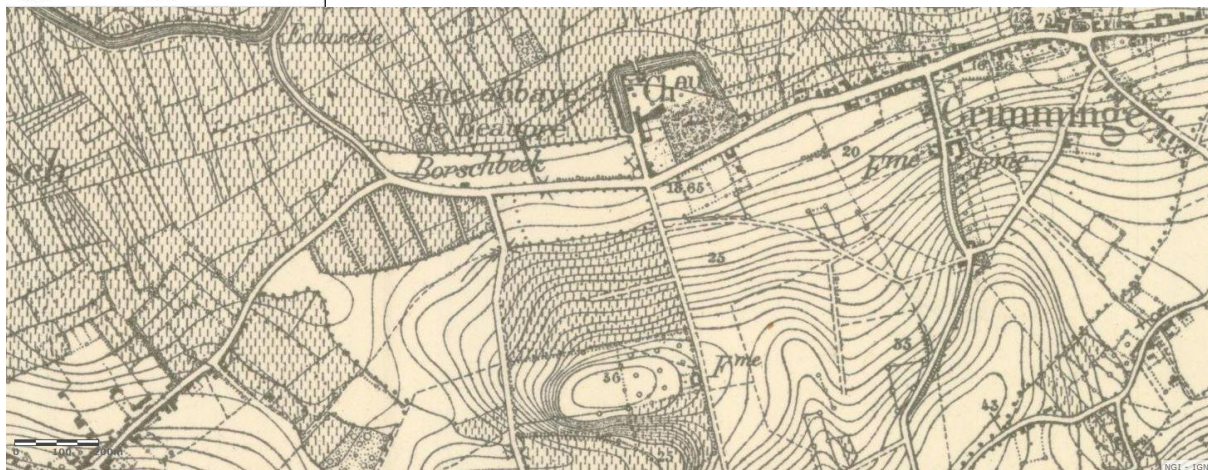
Figuur 17: Onderzoeksgebied op de topografische kaart Vandermaelen⁶

Figuur 18: Topografische kaart 1864⁷

⁶ www.geo.onroendergoed.be

⁷ [http://www.cartesius.be/arcgis/home/webmap/viewer.html?basemapUrl=http://www.ngi.be/tiles/arcgis/rest/services/20k_92CCD48B-C31E-41B5-83D9-728CBD46581A} default_404000/MapServer&lang=nl](http://www.cartesius.be/arcgis/home/webmap/viewer.html?basemapUrl=http://www.ngi.be/tiles/arcgis/rest/services/20k_92CCD48B-C31E-41B5-83D9-728CBD46581A/default_404000/MapServer&lang=nl)

Figuur 19: Topografische kaart 1910⁸

Figuur 20: Topografische kaart 1950-1952⁹

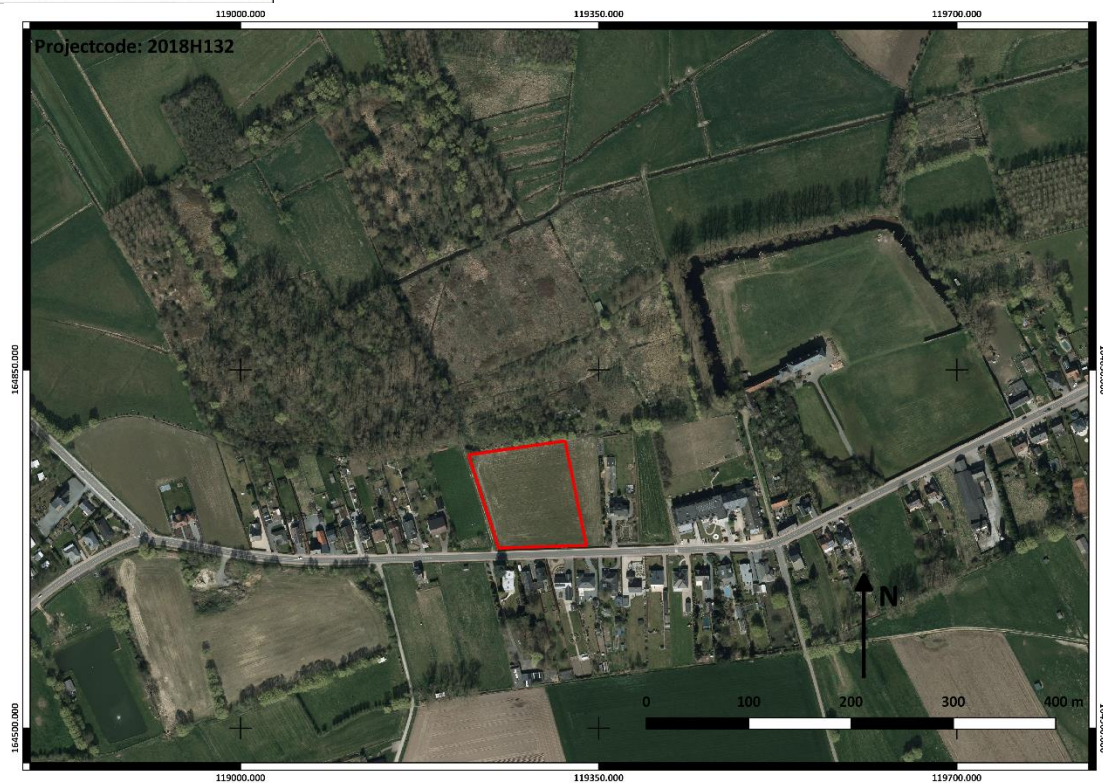

Figuur 21: Het onderzoeksgebied op de orthofoto 1971¹⁰

⁸http://www.cartesius.be/arcgis/home/webmap/viewer.html?basemapUrl=http://www.ngi.be/tiles/arcgis/rest/services/20_k_{7ABB4127-C14F-497B-8545-6C2C0EF8B41B}_default_404000/MapServer&lang=nl

⁹http://www.cartesius.be/arcgis/home/webmap/viewer.html?basemapUrl=http://www.ngi.be/tiles/arcgis/rest/services/25_k_{979983B3-3FB7-4F09-8ECD-B19BEAD7E419}_default_404000/MapServer&lang=nl

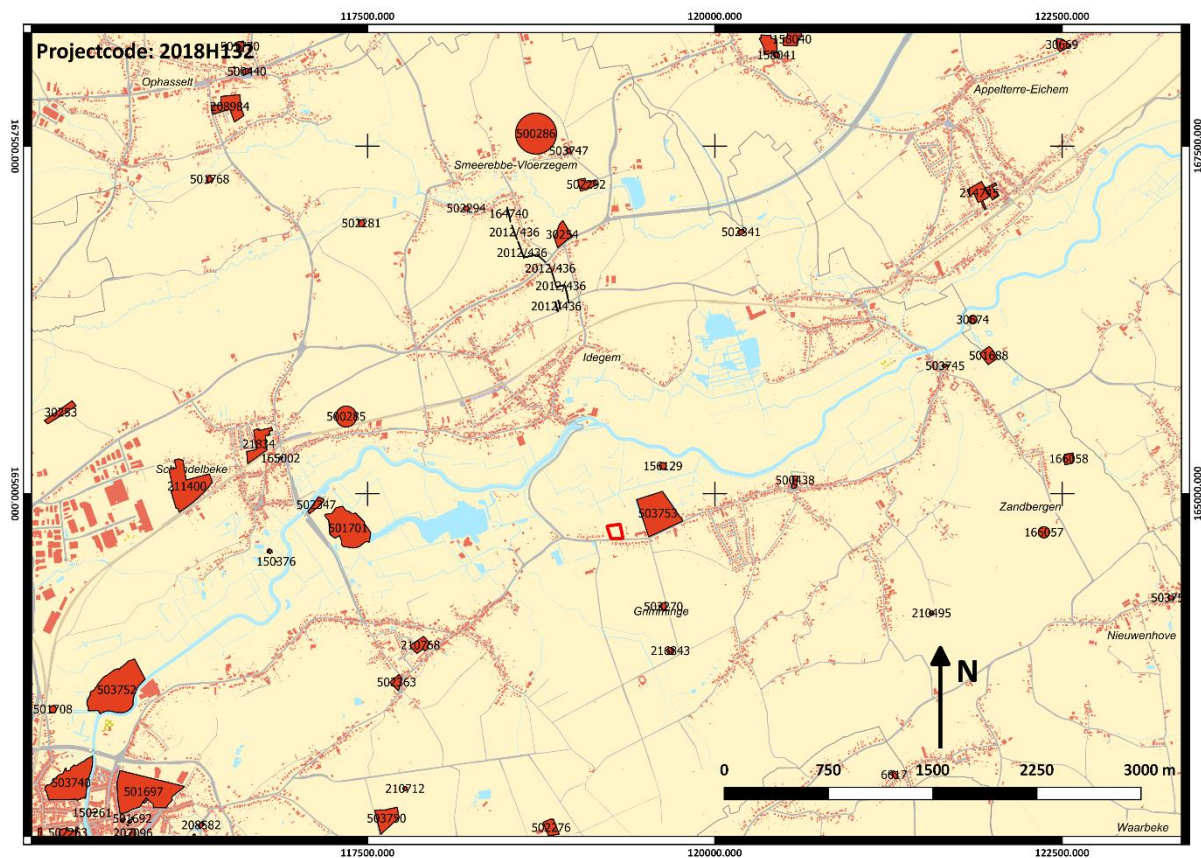
¹⁰ www.geo.onroerendergoed.be

Figuur 22: Projectgebied op orthofoto 2015

Voor de ontwikkeling binnen het projectgebied vanaf het derde kwart van de 20ste eeuw beschikken we over enkele luchtfoto's. Hierop is te zien dat het projectgebied, alhoewel het perceel sinds het midden van de 20ste eeuw werd opgesplitst (en bebouwd op de oostelijke delen van het vroeger grotere perceel), steeds dienst deed als akker of hooiland.

3.3.3. Archeologisch Grimminge en centrale archeologische inventaris

Figuur 23: CAI-locaties in de ruime omgeving van het projectgebied¹¹

Op de centrale archeologische inventaris zijn verschillende locaties aangeduid in een straal van plusminus 2500 meter ten opzichte van het projectgebied. Zij vormen een goed beeld van de aanwezige archeologische waarden in de ruime omgeving van het projectgebied. De locaties worden min of meer in chronologische volgorde weergegeven.

Steentijd:

- CAI501701:¹²

Bij het graven van de vijver op het Provinciaal Domein De Gavers, gelegen aan de Botermelkstraat op plusminus 1800 meter ten westen van het projectgebied werden een schrabber en een bekvormig werktuig aangetroffen. De artefacten konden niet gedateerd worden. Eveneens werd

¹¹ www.cai.onroendergoed.be

¹² <https://cai.onroendergoed.be/locatie/501701>

beendermateriaal aangetroffen van een mammoet, een wolharige neushoorn, een paard, een steppebizon, een oerrund, een rendier en een edelhert. De botresten dateren uit de jongste ijstijd.¹³

- **CAI501702:**¹⁴

In het Moerbeke Bosch, op plusminus 2400 meter ten zuiden van het projectgebied werd een fragment van een gepolijste bijl aangetroffen. Dit soort werktuigen komt voor vanaf het midden neolithicum tot in de vroege Bronstijd.¹⁵

- **CAI156129:**¹⁶

In de weiden gelegen tussen de Dender en de abdij van Beaupré, op plusminus 600 meter ten noordoosten van het projectgebied werden fragmenten aangetroffen van twee gepolijste bijlen in silex te dateren vanaf het neolithicum.¹⁷

Metaaltijden:

- **CAI30254:**¹⁸

Bij de opvolging werken van het Fluxystracé Brakel-Haaltert in 2008 werden in Schendelbeke, gelegen op plusminus 2100 meter ten noorden van het projectgebied enkele paalkuilen, kuilen en een grachtstructuur aangesneden. De sporen werden op basis van de vulling en één reducerend gebakken handgevormde scherf gedateerd in de late Ijzertijd (westen).¹⁹

- **CAI164741:**²⁰

Bij proefsleuvenonderzoek naar aanleiding van de aanleg van leidingen door Aquafin op plusminus 2000 meter ten noord(west)en van het projectgebied, werden enkele paalkuilen geassocieerd met handgevormd aardewerk aangetroffen. Het materiaal dateerde uit de late Ijzertijd (westen).²¹

- **CAI163295:**²²

¹³ BEECKMANS, L. & R. LAUREYNS, *Fauna van de Würm-ijstijd uit 'De Gavers' te Geraardsbergen (Onkerzele)*, in *Het Land van Aalst*, vol. XXXIII, nr. 3, 1981, p. 129-168.

¹⁴ <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/501702>

¹⁵ BAUWENS-LESENNE, 1962, *Bibliografisch repertorium der oudheidkundige vondsten in Oostvlaanderen*, in *Oudheidkundige Repertoria*, II, 1962, p. 162.

¹⁶ <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/156129>

¹⁷ BAUWENS-LESENNE, 1962, *Bibliografisch repertorium der oudheidkundige vondsten in Oostvlaanderen*, in *Oudheidkundige Repertoria*, II, 1962, p. 162.

¹⁸ <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/30254>

¹⁹ VANDECATSYE, S & S. DE CLERCQ, *Archeologie op het gasleidingstracé Brakel-Haaltert (2008)*, onuitgegeven rapport, 2008.

²⁰ <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/164741>

²¹ MERTENS, E., *Archeologisch onderzoek Geraardsbergen Grijsdauwe*, in *Ruben Willaert rapport*, 28, Sijsele, 2012.

²² <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/163295>

In het Raspaillebos, gelegen op plusminus 2250 meter ten zuiden van het projectgebied kunnen op het DHM twee circulaire heuvelstructuren onder het bos worden herkend. De diameter van de grootste heuvel bedraagt ca. 32m, van de kleinste ca. 17m. De bewaarde hoogte is respectievelijk ca. 2,5m en ca 2m. Gezien de ligging en de morfologie betreft het mogelijk bronstijd grafheuvels.

Romeinse tijd:

- **CAI164740:**²³

Bij proefsleuvenonderzoek naar aanleiding van de aanleg van leidingen door Aquafin op plusminus 2400 meter ten noord(west)en van het projectgebied, werden enkele greppels en kuilen geassocieerd met handgevormd aardewerk en een tegelafragment aangetroffen. Vermoedelijk werd een inheems Romeins erf aangesneden.²⁴

- **CAI500285:**²⁵

Op de Ganschberg te Schendelbeke, gelegen op plusminus 2150 meter ten noordwesten van het projectgebied, werd een vondstenconcentratie, die Gallo-Romeins puin, scherven en dakpannen bevatte, waargenomen.

- **CAI210712:**²⁶

Op de Kleine Molenberg te Onkerzele, gelegen op plusminus 2400 meter ten zuidwesten van het projectgebied, werd bij een metaaldetectie een mogelijk herdenkingsmunt van Marcus Aurelius voor de overwinning op de Germanen aangetroffen.

Onbepaald:

- **CAI164742:**²⁷

Bij proefsleuvenonderzoek naar aanleiding van de aanleg van leidingen door Aquafin op plusminus 1750 meter ten noord(west)en van het projectgebied, werden enkele paalkuilen en kuilen aangetroffen. Op basis van hun uiterlijk werden ze in de metaaltijden of Romeinse periode gedateerd.²⁸

Middeleeuwen:

²³ <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/164740>

²⁴ MERTENS, E., *Archeologisch onderzoek Geraardsbergen Grijsdauwe*, in *Ruben Willaert rapport*, 28, Sijsle, 2012.

²⁵ <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/500285>

²⁶ <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/210712>

²⁷ <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/164742>

²⁸ MERTENS, E., *Archeologisch onderzoek Geraardsbergen Grijsdauwe*, in *Ruben Willaert rapport*, 28, Sijsle, 2012.

- **CAI502292:**²⁹

De locatie gelegen op plusminus 2500 meter ten noorden van het projectgebied heeft betrekking op het Hof te Berchem. Het hoeft dat eigendom was van de Gentse Sint-Pietersabdij bezat een watermolen en werd reeds vermeld in 1201. Een heropbouw en vernieling kunnen in het eerste kwart van de 17de eeuw worden gedateerd. Het huidige woonhuis dateert uit 1835.³⁰

- **CAI502294:**³¹

De locatie heeft betrekking op de Sint-Mattheus parochiekerk te Vloerzegem. De kerk die uit de volle middeleeuwen dateert werd een aantal keren herbouwd en bevindt zich op plusminus 2500 meter ten noordwesten van het projectgebied.

- **CAI502347:**³²

Op plusminus 2150 meter ten westen van het projectgebied bevindt zich de hoeve Het Schipken die mogelijk tot de 12de eeuw zou teruggaan. In de middeleeuwen was deze versterkte woning eigendom van de heren van Schendelbeke (mogelijk een castrale motte?). Zij woonden hier tot de bouw van hun kasteel aan het einde van de 12de eeuw (kasteel lag 300 m verder in de weiden van de Pijlekaart (CAI 150377: Kasteel van Schendelbeke); verwoest in 1453).³³

- **CAI150377:**³⁴

De locatie heeft betrekking op het kasteel van Schendelbeke, gelegen op plusminus 2450 ten (zuid)westen van het projectgebied. Omtrent de datering van het kasteel bestaan twee hypothesen. Het kasteel wordt voor het eerst vermeld in een oorkonde van Gilles Le Brun uit 1243 (maar dit kan ook slaan op het oude uit de 11de/12de eeuw stammende kasteel). Cock en De Chou gaan ervan uit dat Ghellinck het kasteel omstreeks 1300 grondig herbouwt (bouwt). Het is echter waarschijnlijker dat in de oorkonde uit 1243 het oude kasteel bedoeld wordt en dat in 1300 een nieuw kasteel werd gebouwd. In 1453 wordt het kasteel afgebroken. De laatste jaren werden verschillende archeologische onderzoeken uitgevoerd op het domein. Uit de waarnemingen blijkt dat het kasteel 21,4 bij 22,1m groot was en opgetrokken uit baksteen met aan de buitenzijde een natuurstenen bekleding, de daken waren afgedekt met leien en daktegels, de voormalige grachten waren gedempt met afbraakpuin.³⁵

²⁹ <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/502292>

³⁰ DE CHOU, F., e.a. *Historische hoeven Geraadsbergen*, 1986.

³¹ <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/502294>

³² <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/502347>

³³ DE CHOU, F., e.a. *Historische hoeven Geraadsbergen*, 1986.

³⁴ <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/150377>

³⁵ VAN KEMPEN, P. & D. KEIJERS, *Archeologische evaluatie en waardering van een kasteelsite te Schendelbeke, Gemeente Geraadsbergen, Provincie Oost-Vlaanderen*, in RAAP-Rapport, 1995, 2009.

- **CAI502363:**³⁶

De locatie heeft betrekking op de 12de eeuwse Sint-Martenskerk van Onkerzele die zich op plusminus 1900 meter ten zuidwesten van het projectgebied situeert.

- **CAI503753:**³⁷

De locatie heeft betrekking op de abdij van Beaupré gelegen op plusminus 250 meter ten oosten van het projectgebied. De abdij werd gesticht in 1228 als Cisterciënzerklooster en was afhankelijk van de abdij van Clairvaux. De abdij werd op het einde van de 16de en de 17de eeuw verwoest. Het abdissenkwartier dateert uit 1727. In 1795 werden de kapel, het kloosterpand en de dienstgebouwen gesloopt.³⁸

- **CAI502296:**³⁹

De locatie heeft betrekking op de kerk van Grimminge, gelegen op plusminus 1300 meter ten (noord)oosten van het projectgebied. De oprichtingsdatum van de oudste kerk is niet gekend. Wel werden funderingsresten van de oudere kerk aangetroffen tijdens restauratiewerken. De huidige kerk dateert van omstreeks 1500.

Nieuw Tijden:

- **CAI210768:**⁴⁰

Tijdens een prospectie met ingreep in de bodem naar aanleiding van een nieuwe verkaveling werden op deze locatie enkele greppels uit kuilen aangetroffen. De locatie bevindt zich op plusminus 1600 meter ten zuidwesten van het projectgebied.⁴¹

- **CAI503750:**⁴²

Plusminus 2500 meter ten zuidwesten van het projectgebied bevindt zich het Hof te Wambeze. De gesloten vierkantshoeve, afhankelijk van de abdij van Geraardsbergen is ontstaan als afsplitsing van het oud Hof ten Broeke. De eerste vermelding als pachthof gaat terug tot 1641. In 1696 werd de hoeve grotendeels vernield. De wederopbouw in steen dateert uit de jaren 1762-1763.⁴³

³⁶ <https://cai.onroerendergoed.be/locatie/502363>

³⁷ <https://cai.onroerendergoed.be/locatie/503753>

³⁸ DE CHOU, F., *Langs het Beaupre-pad te Grimminge, Waar zat Jan De Lichte?*, in *De Heemschutter*, nr. 110, 1992, p. 11-14.

³⁹ <https://cai.onroerendergoed.be/locatie/502296>

⁴⁰ <https://cai.onroerendergoed.be/locatie/210768>

⁴¹ CORNELIS, L., KREKELBERGH, N., & O. VAN REMOORTER, *Archeologische prospectie met ingreep in de bodem: Onkerzele, Den Brekpot*, in *Baac Vlaanderen rapport*, 162, Bassevelde, 2016.

⁴² <https://cai.onroerendergoed.be/locatie/503750>

⁴³ DE CHOU, F., e.a. *Historische hoeven Geraardsbergen*, 1986.

- **CAI6019:**⁴⁴

Plusminus 2500 meter ten zuid(oost)en van het projectgebied situeert zich een 17de eeuwse hoeve.

- **CAI210495:**⁴⁵

Plusminus 2350 meter ten zuidoosten van het projectgebied werd bij een metaaldetectie een zilveren halve Reaal van Karel V (1521-1556) aangetroffen. Tevens werden enkele musketkogels en een deel van een gesp ontdekt.

- **CAI500438:**⁴⁶

De locatie heeft betrekking op de 18de eeuwse pastorie van Grimminge gelegen op plusminus 1300 meter ten (noord)oosten van het projectgebied.

- **CAI502276:**⁴⁷

Op plusminus 2100 meter ten zuiden van het projectgebied bevindt zich het 18de eeuwse Hof te Steenborre.

Nieuwste tijd:

- **CAI502270:**⁴⁸

Op plusminus 600 meter ten zuid(oost)en van het projectgebied bevindt zich de 19de eeuwse alleenstaande hoeve het Boshof.

- **CAI216843:**⁴⁹

Bij een metaaldetectie werd op plusminus 950 meter ten zuid(oost)en van het projectgebied een knoop 'le corps des grenadiers de France' aangetroffen.

Hoewel de CAI een aanduiding is van de reeds gekende en geïnventariseerde archeologische waarden, is het een inventaris die continu ontwikkelt en nooit helemaal volledig is. Daarom werd tevens gekeken naar projecten die in de laatste jaren werden uitgevoerd maar niet in de CAI werden opgenomen en dit binnen een straal van 2500 meter rondom het projectgebied. Er werden geen extra gebeurtenissen aangetroffen die nog niet in de CAI werden opgenomen.

⁴⁴ <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/6019>

⁴⁵ <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/210495>

⁴⁶ <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/500438>

⁴⁷ <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/502276>

⁴⁸ <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/502270>

⁴⁹ <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/216843>

3.3.4. Archeologienota's

In een straal van 2500 meter rondom het projectgebied werden recentelijk eveneens enkele archeologienota's opgesteld in het kader van een stedenbouwkundige vergunning.

- **ID1719:**⁵⁰

Naar aanleiding van een nieuwe verkaveling te Idegem werd een archeologienota geschreven. Gezien de gunstige ligging werd in de eerste plaats een landschappelijk booronderzoek uitgevoerd teneinde een inschatting te kunnen maken van het niveau van het archeologische vlak en de kans op de aanwezigheid van steentijdsites. Op basis van het landschappelijk booronderzoek kon bepaald worden dat de kans op intacte sites uit de steentijd verwaarloosbaar was. Echter kon niet uitgesloten worden dat er geen jongere sporensites aanwezig konden zijn. Daarom werd beslist een bijkomend onderzoek uit te voeren in de vorm van een prospectie met ingreep in de bodem door middel van proefsleuven. Het onderzoek met proefsleuven toonde aan dat de bewaringstoestand van de schaarse aanwezige en ongedateerde sporen te slecht was om verder onderzoek te kunnen verantwoorden. Het desbetreffende terrein bevindt zich op plusminus 850 meter ten zuidwesten van het huidige projectgebied.⁵¹

- **ID4146:**⁵²

Naar aanleiding van de aanleg van twee overstromingsdijken op het Provinciaal Domein De Gavers werd een archeologienota met beperkte samenstelling geschreven.⁵³

- **ID1939:**⁵⁴

Naar aanleiding van een verkavelingsvraag in de Onkerzelestraat te Onkerzele werd een archeologienota opgesteld. Op basis van het bureauonderzoek kon niet worden uitgesloten dat er zich geen archeologische resten binnen het projectgebied bevonden. Daarom werd aangeraden verder onderzoek uit te voeren in de vorm van een prospectie met ingreep in de bodem door middel van proefsleuven. Het betreft een onderzoek in een uitgesteld traject.⁵⁵

- **ID7539:**⁵⁶

⁵⁰ <https://loket.onroerendergoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/1719>

⁵¹ JACOBS, J., ROZEK, J., VERGAUWE, R., VAN DE VELDE, S. en P. LALOO, *Idegem – Hoogkouter. Archeologienota. Deel 2: Verslag van resultaten 2016K9, 2016K47, 2016K468*, Bredene, 2016.

⁵² <https://loket.onroerendergoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/4146>

⁵³ VERAART, D. & S. MARÉCHAL, *Archeologienota Geraardsbergen De Gavers (prov. Oost-Vlaanderen). Verslag van resultaten bureauonderzoek – beperkte samenstelling*, Ingelmunster, 2016.

⁵⁴ <https://loket.onroerendergoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/1939>

⁵⁵ VAN NUFFEL, J., DE BRANT, R. & J. HOORNE, *Onkerzele-Onkerzelestraat. Archeologienota*, 2017.

⁵⁶ <https://loket.onroerendergoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/7539>

Naar aanleiding van geplande werken door Aquafin ((her-)aanleg bestaande rioleringen, bufferbekken en terrein voor grondverbetering) werd een archeologienota geschreven. Gezien de diverse aard van de geplande ingrepen werd een deel van het projectgebied (binnen bestaande gabarit) vrijgegeven. Binnen de zone voor grondverbetering en ter hoogte van het bufferbekken dienden bijkomende onderzoeken te worden uitgevoerd. Hierbij dient eerst een evaluatie te gebeuren door middel van landschappelijke boringen gevolgd door bijkomende booronderzoeken indien nodig en een prospectie met ingreep in de bodem.⁵⁷

3.3.5. Overige wetenschappelijke inventarissen

Er is geen beschermd landschaps-, dorps- of stadsgezicht, beschermde archeologische zone of ander beschermd monument aanwezig binnen het projectgebied. Het projectgebied is niet gelegen binnen een zone waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt.

Het projectgebied is wel volledig gelegen binnen de ankerplaats Dendervallei tussen Idegem en Ninove en het Geitebos dewelke werd opgenomen in de inventaris van het landschappelijk erfgoed met ID135222. In dit deel van de Dendervallei tussen Idegem en Ninove heeft de Dender rond haar oevers een vrij breed meersengebied. Ter hoogte van Zandbergen staat juist op de grens van het alluvium het kasteeldomein van de Lalaing. De grachten rond het kasteel worden gevoed door een beekje dat uit het Geitebos komt. Ten zuiden van het kasteeldomein ligt een steile helling waar dit waterloopje zich heeft ingesneden. Het Geitebos ligt op een steile helling ten zuiden van Zandbergen. Nederzettingen, zoals Grimmige, Pollare en Idegem, liggen juist buiten het alluvium. De overgang van de Dendermeersen naar de beboste steile helling is een markante terreinovergang.

Het Geitebos maakte ooit deel uit van het zogenaamde Kolenwoud. In de 11de tot 13de eeuw kende deze streek kleine boscomplexen die door cultuurlandschap versnipperd waren. Op vroeg 17de-eeuwse kaarten komt het bos, dat ook 'bois de Geete' wordt genoemd, al voor (Horenbout in 1606). 18de-eeuwse archiefstukken brengen het in verband met een zandsteenuitbating (1713- 1715) en hakhoutbeheer (1734-1791). De Ferrariskaart (1771-1778) beeldt voor het eerst de grenzen van het bos nauwkeurig af. Tegen het midden van de 19de eeuw heeft het noordoosten van het gebied heel wat bos verloren, een trend die de daaropvolgende decennia doorzet. Rond 1892 bleek het areaal grasland ongeveer verdubbeld. De rooiingen tussen 1850 en 1880 troffen vooral het oostelijk gedeelte. Bepaalde stukken werden later opnieuw bebost zodat het bos in zijn huidige vorm ongeveer 44 ha beslaat. Relatief steile taluds en houtwallen duiden de oude bosgrenzen aan. Talrijke, verspreid

⁵⁷ NOENS, G & P LALOO, *Geraardsbergen – Wolvenhoek (Aquafinproject 22179V). Archeologienota. Verslag van resultaten bureauonderzoek 2018E118*, Bredene, 2018.

voorkomende kleine kraters en enkele grote groeven in het oostelijk gedeelte getuigen van de zwandsteenwinning die hier vroeger voorkwam.

Op de kaart van Ferraris onderscheidt de vallei zich van de omgeving door de vele meersen, natte weilanden, gedeeltelijk met bomenrijen. In het noordelijk gedeelte, tussen Idegem en Zandbergen, komen meer perceelsrandbegroeiingen voor, maar het heeft zijn karakter van onbebouwd weilandgebied behouden. De 18de-eeuwse wegenstructuur (Grimminge-Zandbergen) is nog goed herkenbaar. Aan de Schuitstraat in Pollare ligt een vakwerkboogbrugje over de Dender. Het brugje dateert uit het begin van de 20ste eeuw, waarschijnlijk uit 1910. De Wildermolen te Appeltere- Eichem is een korenmolen, een houten staakmolen op lage teerlingen, die werd aangekocht in Elingen en in 1801 naar hier overgebracht. In 1571 was al sprake van een windmolen in Appelterre. Vermoedelijk is de huidige molen dus niet de eerste op deze plaats. Hij was tot in 1953 in bedrijf.

Het Kasteel de Lalaing of ook wel 'Hof van Lier' genoemd, bevindt zich te Zandbergen, in een groot park dat tot grondgebied Denderwindeke uitloopt, op de grens van het Denderalluvium. De naam 'Hof van Lier' werd afgeleid van de titel gouverneur van Lier van één der vorige eigenaars. Het complex bestaat uit een kasteel met in U-vorm opgestelde dienstgebouwen, omgeven door een vierkante omwalling met twee vaste bruggen. Er zijn twee beboomde toegangsdraven met hekkens en gietijzeren zuiltjes. Het was de zetel van de heren van Zandbergen. Vanaf de 16de eeuw is het in bezit van de familie de Lalaing. Vermoedelijk stond er in de 12de eeuw een versterkt kasteel, dat opeenvolgend door de geuzen in de 16de eeuw en door de hertog van Malborough in 1708 zou worden verwoest. In de 18e eeuw verscheen een nieuw kasteel aangepast aan de toenmalige normen van betere bewoonbaarheid en opengewerkt als residentie.

Recht over het kasteel ligt de Kasteelhoeve, een semi-gesloten hoeve, mooi gelegen in een groen en beboomd landschap. Er loopt een beboomde dreef en er ligt een groot grasveld aan de straatzijde. De 18de-20ste-eeuwse bakstenen gebouwen zijn gegroepeerd rondom een rechthoekige aarden erf. De voormalige abdij van Beaupré ligt ten westen van Grimminge in een landelijke omgeving. Het complex is deels omwald en ommuurd. Het poortgebouw is d.m.v. een beboomde dreef met de Klakvijverstraat verbonden.

De voormalige cisterciënzenabdij was afhankelijk van de abdij van Clairvaux, gesticht door Alix Van Boelare, vrouw van Grimminge, in 1228. De eerste religieuzen kwamen uit de abdij van Kameren. In 1578, tijdens de beeldenstorm, werd het klooster verlaten. Begin 17de eeuw volgde de terugkeer en wederopbouw van de grotendeels verwoeste abdij. Tijdens de Franse aanval op Geraardsbergen waren het moeilijke tijden (17de eeuw). Het monumentale poortgebouw, het abdisshuis en een poort bleven bewaard. Het poortgebouw werd gerestaureerd. In 1965 brandde het deels uit. Het centrum van Grimminge ligt net buiten het Denderalluvium, aan de voet van de Kakelenberg. Rond de

verbreding van de hoofdstraat zijn de parochiekerk met pastorie ingeplant, het oud gemeentehuis, een semi-gesloten hoeve met recent woonhuis en bakstenen dienstgebouwen uit de 19de eeuw. De neoclassicistische kerk is opgericht in 1842-43. De oudere delen, uit de 12de eeuw daterend, werden geïntegreerd. Ook het gemeentehuis is in neoclassicistische stijl opgetrokken. De oudste delen van de kerk van Idegem dateren uit de 15de eeuw.⁵⁸

Ten zuiden van het projectgebied bevindt zich de eveneens op de atlas van het landschappelijk erfgoed opgenomen ankerplaats Moerbekebos, Raspaillebos, Karkoolbos en omgeving. Het boscomplex, gevormd door het Raspaillebos, Moerbekebos en Karkoolbos (ID135122), ligt op een heuvelrug te Geraardsbergen en Galmaarden. Het gebied vormt een relict van het Kolenwoud en wordt doorsneden door een kasseiweg, de Bosberg.

Dit boscomplex bevindt zich op het grondgebied van Grimminge, Moerbeke en Galmaarden en bestaat uit het Raspaillebos, Moerbekebos en het Karkoolbos. Het gebied ligt grotendeels in het zuidoosten van de provincie Oost-Vlaanderen, enkele hectaren liggen op het grondgebied van de provincie Vlaams-Brabant. De hoogteligging varieert van circa 40 tot 100 meter +TAW.

Ten oosten van de Dender strekken zich twee langgerekte parallelle heuvels uit; de Buizemont en de heuvel van het Moerbekebos, waarop het boscomplex gelegen is. Deze heuvel ligt in het overgangsgebied tussen de Vlaamse Ardennen naar het Pajottenland. De aanwezige dalletjes op de heuvel hebben een amfitheatervormig dalhoofd. Er zijn verschillende bronnen aanwezig. In het bos ontspringen een aantal beken, onder andere de Steenborrebeek en de Hollebeek.

Volgens de tertiair-geologische kaart domineert in dit gebied de grijze klei tot kleihoudend silt behorend tot het Lid van Moen (eoceen, 53 tot 33,7 miljoen jaar geleden). Verder komen de grijze, silthoudende klei van het Lid van Saint-Maur, het grijsgroen, zeer fijn, kleihoudend zand tot silt van de Formatie van Tielt en de blauwgrijze tot donkergrijze klei met dunne zandlensjes, organisch materiaal en pyrietachtige concreties van het Lid van Merelbeke (eoceen, 53 tot 33,7 miljoen jaar geleden) voor. De plateau- en hellingsgronden omvatten leemgronden, (licht) zandleemgronden en kleigronden, terwijl de vallei- en depressiegronden overwegend uit gronden op (zand)lemig materiaal bestaan.

Op het moment van de bescherming (1980) kunnen in het bosgebied vijf vegetatietypen onderscheiden worden. Op de droogste plaatsen, meestal gelegen op de heuveltoppen in het bos, komen relatief uitgebreide stukken eiken-berkenbos voor. De flora bestaat hoofdzakelijk uit zuurminnende planten (door het trage verrottingsproces ontstaat een zure, niet verzadigde humus).

⁵⁸ Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: *Dendervallei tussen Idegem en Ninove en het Geitebos* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/135222> (geraadpleegd op 16 augustus 2018).

Op de droge hellingen en plateau's komt het beuken-eikenbos voor, afgewisseld met stukken beukenbos gekenmerkt door een karige ondergroei. Groeiremmingen zijn te wijten aan onder meer de sterk zure bodem. Op de vochtige hellingen en langs de vochtige boswegen ontwikkelt zich het eiken-haagbeukenbos; fragmenten hiervan komen ook voor in de valleien. Op deze hellingen wordt de vegetatie geleidelijk aan minder hydrofiel, alhoewel de bodem er nog tamelijk vochtig en voedselrijk is. In de valleien bevinden zich verschillende associaties van het hydrofiele elzen-essenbos. De valleien zijn sterk eutroof, in vergelijking met de andere delen van het bos. Als gevolg van de slechte drainage zijn ze grotendeels beplant met populieren. De valleien bezitten een grote botanische rijkdom. De boskanten zijn gekenmerkt door typische mantelgemeenschappen, grotendeels ruderaal. Midden in het Karkoolbos bevinden zich enkele weiden, die floristisch gezien minder belangrijk zijn, aangezien het om graasweiden gaat.

Vooraf de steile hellingen zijn bebost. Aan het Karkoolbos strekken de weilanden zich tot in het bos uit. De overgang tussen bos en landbouwland is tegenwoordig vrijwel steeds vlijmscherp. Hierdoor zijn talrijke plantensoorten van zomen en struwelen nagenoeg verdwenen uit de regio.

Deze bossen worden op de kabinetskaart van de Ferraris (1770-1778) uitgebreider naar het noorden en oosten afgebeeld als "*Bois de Rachepaille*". Het boscomplex maakte vroeger deel uit van het grote Kolenwoud, dat tijdens de middeleeuwen sterk versnipperd is geraakt. Verschillende grote (half)gesloten hoeven, onder andere de Paulushoeve, het Hof Beaupré, het Hof te Wambeze en het Hof ten Steenborre, bevinden zich in het bosgedeelte dat sinds het einde van de 18de eeuw verdwenen is. Het bestaande straten- en nederzettingsspatroon is reeds op de kabinetskaart van de Ferraris te herkennen. Waar het bos ontgonnen werd, ontstond een nieuw stratenpatroon.

Door het Moerbekebos loopt een oude kasseiweg, de Bosberg. Deze weg die van Boureng komt, beklimt de steile westhelling van de Moerbekeheuvel en loopt dan verder in oostelijke richting. Aan de oorsprong van de kapel Onze-Lieve-Vrouw van het Raspaillebos lag een kluis; wanneer de kluis verdween bleef de kapel dikwijls staan. Deze kapel zou in 1650 opgetrokken zijn nadat een kluizenaar een Mariabeeld aan een boom had opgehangen.

Bij de opstanden van Gent en andere steden tegen het grafelijk gezag speelden bossen een belangrijke rol. Vele opstandelingen doken tijdens de grafelijke repressie onder in de bossen. In 1382, tijdens de eerste opstand, verschansten een aantal vluchtelingen en ballingen uit Geraardsbergen, Dendermonde en Aalst zich in het Raspaillebos, van waaruit de omgeving werd geplunderd en gebrandschat. Het Raspaillebos zou ook als schuilplaats voor de roversbende van Jan de Lichte hebben dienstgedaan.

Het Hof ten Steenborre is een geïsoleerde halfgesloten hoeve, gelegen in een open landschap aan de rand van het bos. De boerenwoning bij deze hoeve dateert uit de tweede helft van de 18de eeuw. In

het veld staat een merkwaardige beeldengroep met vier heiligen op een zuil. Deze is vermoedelijk afkomstig van de abdij van Sint-Adriaan.⁵⁹

Vermelden we tevens de ten opzichte van het projectgebied iets oostwaarts gelegen abdij van Beaupré die als monument werd beschermd (ID10836)⁶⁰ en als vastgesteld bouwkundig relict werd opgenomen op de inventaris van het bouwkundig erfgoed (ID8606). De abdij is ten noorden van het dorp in een mooie landelijke omgeving ingeplant. Deels omwald en ommuurd complex; poortgebouw door middel van een beboomde dreef met de Klakvijverstraat verbonden. Voormalige cisterciënzerabdij, afhankelijk van de abdij van Clairvaux, gesticht door Alix Van Boelare, vrouw van Grimminge, in 1228. Eerste religieuzen uit de abdij ter Kameren. In 1578, tijdens de beeldenstorm, werd het klooster verlaten. Begin 17de eeuw, terugkeer en wederopbouw van de grotendeels verwoeste abdij. Moeilijke tijden in het derde kwart van de 17de eeuw, tijdens de Franse aanval op Geraardsbergen. Herstel en wederopbouw in 1759 en het laatste kwart van de 18de eeuw. Opheffing onder het Franse regime en verkoop in 1796. Het monumentale poortgebouw, het abdissenhuis en een poort bleven bewaard. Poortgebouw gerestaureerd en bewoond door een kunstschilder; deels uitgebrand in 1965. De aanleg der voormalige kloostergebouwen en -kerk is onbekend. Resterende gebouwen uit de 18de eeuw op volgende plattegrond: U-vormige aanleg van het poortgebouw: ingangspoort met dienstgebouwen, koetshuizen en stallen; abdissenhuis in het verlengde van de noordwestelijke vleugel; in het water geconstrueerde poort ten noorden van dit pand.

Het poortgebouw bestaat uit een ingangspoort en eenlaagse gebouwen onder mansardedaken voorzien van dakkapellen gegroepeerd op de drie zijden van een beboomde en begraasde rechthoekige binnenplaats, daterend uit de tweede helft van de 18de eeuw. Linker poortvleugel (zuidwesten) en zuidoostelijke vleugel deels uitgebrand in 1965. Bak- en zandsteenbouw met classicistische inslag; verwerking van arduin voor de ingangspoort. Ten zuidwesten, vierkante ingangspoort, voorheen bekroond met koepel, in Lodewijk XVI-stijl uit het laatste kwart van de 18de eeuw. Buitenzijde: arduinen gevel met rondboogpoort in een geprofileerde omlijsting met imposten en in de gekorniste kroonlijst opgenomen sluitsteen gevat tussen twee gebogen muren op zandstenen sokkel, geritmeerd door zandstenen pilasters die een entablement schragen. Tuinzijde: rondboogpoort in een rechthoekige omlijsting met uitgespaarde hoeken, gecanneleerde sluitsteen en rozetten in de zwikken; flankerende gekoppelde pilasters met Ionisch kapiteel die het entablement schragen.

⁵⁹ Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: *Moerbekebos, Raspaillebos, Karkoolbos en omgeving* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/135122> (geraadpleegd op 16 augustus 2018).

⁶⁰ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/10836>

Binnenhof met symmetrisch opgevatte poortvleugels aan weerszijden van de ingangspoort (zuidwesten). Gevels van vier traveeën gemarkeerd door een licht vooruitspringend risaliet met twee korfboogpoorten afgelijnd door zandstenen pilasters die een driehoekig fronton met oculus schragen; voorts rechthoekige vensters in een zandstenen omlijsting. Zuidoostelijke vleugel met drie gekoppelde korfboogpoorten links, korfboogpoort rechts en rechthoekige muuropeningen in een zandstenen omlijsting. Gelijkaardige deels gewijzigde noordwestelijke vleugel. Achtergevels met rechthoekige vensters in een zandstenen omlijsting en toegemete zandstenen rondboogpoort, laatst genoemde in de noordwestelijke vleugel.

Het abdissenhuis bestaat uit een dubbelhuis van twaalf traveeën en twee verdiepingen onder een schilddak (golflaten), uit de tweede helft van de 18de eeuw naar ontwerp van J.B. Simoens. Baksteenbouw met verwerking van arduin voor deur- en vensteromlijstingen, gebruik van zandsteen voor hoekliseen, architraaf en steigergaten. Voorgevel geritmeerd door grote rechthoekige vensters in een vlakke omlijsting met geprofileerd beloop, op de bovenverdieping gemarkeerd door doorlopende bovendorpels. Gelijkaardige deur en keldergaten. Achtergevel met twee blinde traveeën en steekboogvensters in een vlakke omlijsting met doorlopende onderdorpels, hoekblokken en sluitsteen. Gelijkaardige keldergaten. Rechter zijgevel met gelijkaardige blinde vensters en venster als de achtergevel; korfboogvormig keldergat met zandstenen sluitsteen.

De bijbouw tussen het abdissenhuis en de noordwestelijke vleugel van het poortgebouw. Bakstenen gebouw met verwerking van zandsteen; drie traveeën en drie verdiepingen. Onder een schilddak, daterend uit de 18de eeuw; oudere kern aangeduid door het accoladeboogvormig venster gevat in een zandstenen omlijsting in de achtergevel. Voorgevel met rechthoekige vensters en deur in een vlakke omlijsting. Rondboogpoort met sierlijk getraceerde ijzeren waaier. Achtergevel met rondboogdeurtje en accoladeboogvormig venster op de benedenverdieping; rechthoekige vensters voorzien van zandstenen onderdorpels en houten lateien op de bovenverdieping.

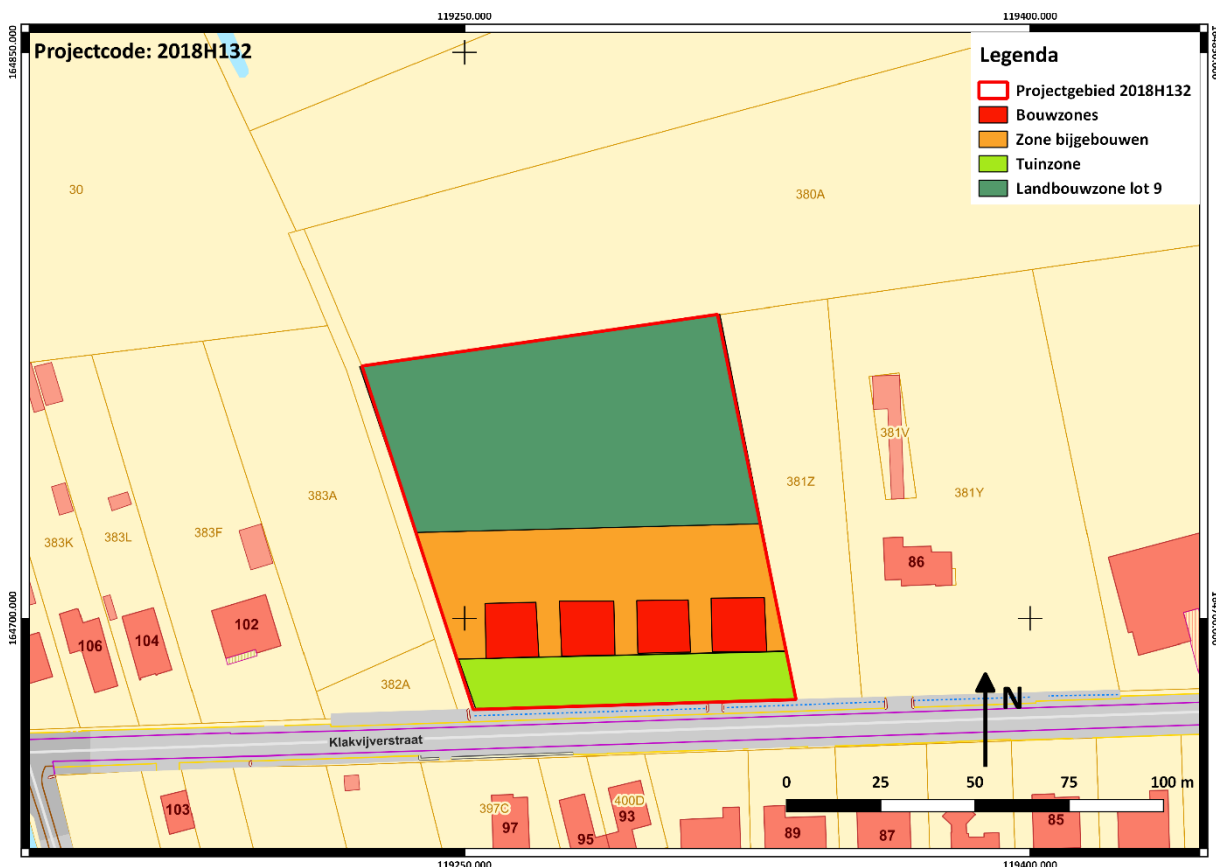
Vervallen deels in het water gebouwde poort, ten noorden van het complex, op een sluitsteen gedateerd 1776. Rechthoekig gebouw gestut door steunberen en afgedekt met een mansarddak (leien). Baksteenbouw op traditionele wijze verrijkt met zandsteen voor sokkel, hoekblokken, dorpels, steigergaten en daklijst. Rechthoekige vensters. Korfboogpoort voorzien van hoekblokken en sluitsteen met jaartal 1776.

Verder is er nog een gesloten ontoegankelijke hoeve met uitzicht uit de 19de eeuw, ingeplant op de hoek van de Klakvijverstraat en de dreef. Bakstenen gebouwen onder zadeldaken. Rondboogdeurtje

3.5. Impact geplande werken

Alhoewel er nog geen concrete bouwplannen bestaan voor de nieuw te realiseren woningen, kan toch gesteld worden dat het eventueel binnen het projectgebied aanwezige archeologische erfgoed allicht volledig tot zwaar verstoord zal worden ter hoogte van de geplande bouwzones. Ook in de zones naar de straat toe en achteraan de woningen kunnen plaatselijk bodemverstorende ingrepen plaatsvinden. Bij het aanleggen van private wegenis en eventueel te construeren bijgebouwen alsook het aanleggen van de nodige nutsvoorzieningen zoals riolering, putten en/of waterinfiltratiebekkens kan het bodemarchief plaatselijk volledig tot zwaar verstoord worden. Dit betekent dat een oppervlakte van plusminus 4170 m² door de geplande verkaveling wordt bedreigd.

Ter hoogte van lot 9, dat als akker dienst blijft doen, worden geen bijkomende verstoringen verwacht.

Figuur 26: Analyseplan geplande en gekende verstoringen

4. Synthese, onderzoeksvragen en samenvatting

4.1. Synthese gespecialiseerd publiek en antwoord onderzoeksvragen

Op basis van de beschikbare bodemkundige, historische, cartografische en archeologische gegevens over het projectgebied en zijn ruimere omgeving kan gesteld worden dat het projectgebied een laag archeologisch potentieel heeft. Maar dat niet kan worden uitgesloten dat er zich geen archeologische resten binnen het projectgebied bevinden.

De reden voor het lage potentieel is in de eerste plaats de landschappelijke ligging in de alluviale en dus overstromingsgevoelige en natte vlakte van de Dender. Hierdoor is de kans op de aanwezigheid van een permanente bewoning op het terrein eerder klein te noemen. Hiervoor dienden de terreinen immers op een gepaste manier gedraineerd te worden. Echter kan niet worden uitgesloten dat de ligging een specifiek gebruik van het terrein tot gevolg had. Dit kan echter niet worden aangetoond op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek. Wel kan gesteld worden dat indien er zich resten binnen het projectgebied bevinden, deze bestaan uit een site zonder complexe stratigrafie. Ondanks de ongunstige agrarische omstandigheden is de aanwezigheid van archeologische sporen op basis van dit bureauonderzoek niet met zekerheid uit te sluiten. Het projectgebied had mogelijk in het verleden om andere redenen een bepaalde aantrekking op de mens, waardoor het potentieel toch archeologische informatie kan bevatten.

We kunnen echter wel stellen dat het terrein met betrekking tot intacte steentijdartefactensites klein tot onbestaande is. Het terrein werd minstens vanaf de 18de eeuw continu als akker gebruikt en in de onmiddellijke omgeving bevinden zich veel interessantere vestigingsplaatsen voor de prehistorische mens. Ook met betrekking tot de middeleeuwen kan de verwachting naar laag worden bijgesteld. Net ten oosten van het projectgebied bevinden zich de resten van de Abdij van Beaupré die omstreeks het tweede kwart van de 13de eeuw de omgeving domineerde. Ook de in de omgeving aanwezige dorpskernen dateren uit de middeleeuwen, maar bevinden zich op enige afstand van het projectgebied. Eventueel middeleeuwse resten zullen allicht landbouw gerelateerd zijn en mogelijk in verband staan met de ontwatering en ingebruikname van de terreinen.

De laatste jaren werden tijdens archeologische prospecties met ingreep in de bodem in de ruimere omgeving (straal tussen 2000 en 2500 meter) echter wel schaarse resten aangetroffen die dateren uit de metaaltijden en Romeinse periode. Dit toont aan dat er in deze periodes in de omgeving van het projectgebied wel degelijk menselijke activiteiten plaatsvonden. De resten waren echter steeds te schaars om bijkomend archeologisch onderzoek uit te voeren.

Gezien op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek niet kan worden uitgesloten dat er geen archeologische resten binnen het projectgebied aanwezig zijn, dienen bijkomende onderzoeken te worden uitgevoerd. Deze kunnen echter op het ogenblik van het uitvoeren van het bureauonderzoek niet worden uitgevoerd door de aanwezigheid van nog niet geoogste gewassen binnen het projectgebied. Daarom zal een uitgesteld Programma van Maatregelen worden opgesteld.

- *Wat is de landschapshistoriek van het projectgebied?*

Het projectgebied situeert zich aan de zuidelijke rand van de alluviale vlakte van de Dender. Ten zuiden van het projectgebied bevindt zich een steile rug die heden nog steeds begroeid is met de resten van een bos dat allicht reeds vanaf de middeleeuwen aanwezig was.

De tertiair geologische kaart wijst uit dat de ondergrond ter hoogte van het plangebied gevormd wordt door de Formatie van Kortrijk en meer bepaald het lid van Saint-Maur die bestaat uit grijze silthoudende klei. De quartairgeologische kaart toont aan dat er geen holocene en/of tardiglaciale afzettingen zijn afgezet bovenop de pleistocene sequentie. De pleistocene sequentie bestaat uit fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan (laat-pleistoceen). Allicht werden de terreinen geleidelijk ontwaterd en in gebruik genomen als landbouwgrond vanaf de 13de eeuw met de stichting van de abdij van Beaupré. Zeker vanaf de 18de eeuw tot heden deed het projectgebied dienst als akker.

- *Welke archeologische sites zijn gekend in of nabij het projectgebied?*

Op basis van de beschikbare gegevens kunnen we stellen dat in de ruime regio rond het projectgebied archeologische resten werden aangetroffen vanaf het Neolithicum tot de nieuwste tijd. Echter dient hierbij opgemerkt te worden dat de aangetroffen resten vanaf het Neolithicum tot de Romeinse tijd vaak toevalsvondsten of erg schaarse resten betrof die tijdens prospecties met ingreep in de bodem werden aangesneden en geen aanleiding gaven tot bijkomende onderzoeken.

Het lijkt erop dat de rand van de alluviale Dendervlakte pas vanaf de late middeleeuwen werd ontwikkeld, zoals aangetoond wordt door de aanwezigheid van enkele dorpskernen met middeleeuwse kerken en de nabijgelegen abdij van Beaupré.

- *Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische en cultuurhistorisch potentieel van het terrein?*

Op basis van de beschikbare bronnen kunnen we concluderen dat het projectgebied niet gelegen is in een zone die erg aantrekkelijk was voor de ontplooiing van permanente menselijke activiteiten door de ligging aan de rand van de alluviale vlakte van de Dender. Hiervoor waren de gronden te nat en overstromingsgevoelig en dienden ze op een deftige manier te worden ontwaterd.

Allicht werden de terreinen vanaf de late middeleeuwen geleidelijk ontwaterd en in gebruik genomen als akkerland. Zeker vanaf de 18de eeuw zijn de terreinen continu in gebruik geweest als akkerland (of weiland) en dit tot heden.

- *Wat is de impact van de geplande werken?*

Op basis van de beschikbare plannen kan gesteld worden dat het eventueel aanwezige bodemarchief binnen een deel van het projectgebied allicht grotendeels zal verstoord worden. In de zuidelijke zone van het projectgebied worden bouwzones voorzien voor de oprichting van 8 halfopen bebouwingen met privétuin en oprit aan de straatzijde en de mogelijkheid voor het optrekken van bijgebouwen aan de noordelijke zijde.

De zone ten noorden van de bouwzone wordt als akkerland behouden. Hier zijn geen bodemingrepen gepland en wordt het aanwezige bodemarchief niet bedreigd.

- *Levert het huidige bronnenmateriaal voldoende info op? Zo neen, is er een vervolgonderzoek nodig en welke methode levert het meeste informatie op?*

Op basis van het huidig beschikbare bronnenmateriaal kan besloten worden dat er voldoende informatie beschikbaar is omtrent de landschappelijke evolutie van het projectgebied en de hieraan gekoppelde archeologische verwachtingen en gaafheid van eventueel binnen het projectgebied aanwezige resten. Echter kon niet worden vastgesteld of er zich ook effectief archeologische resten binnen het projectgebied bevinden. Daarom raden we aan om bijkomende vooronderzoeken uit te voeren in de vorm van een prospectie met ingreep in de bodem.

Gezien de aard van de mogelijk aanwezige resten die uit zachte grondsporen kunnen bestaan, raden we aan het projectgebied te onderzoeken door middel van een prospectie met ingreep in de bodem. Deze methode lijkt ons het meest geschikt om de eventuele aanwezigheid van een waardevolle archeologische site binnen het projectgebied te kunnen vaststellen. Een prospectie zonder ingreep in de bodem zou mogelijke vondsten aan de oppervlakte aan het licht kunnen brengen, maar het ontbreken van oppervlaktevondsten kan nooit als argument worden gebruikt voor het ontbreken van een archeologische site en zou sowieso nog moeten gevolgd worden door een prospectie met ingreep in de bodem.

Een landschappelijk booronderzoek zou in dit geval enkel de diepte van het archeologische vlak bepalen, er werd immers reeds aangetoond tijdens de bureaustudie dat er geen ingrijpende bodemversturende activiteiten plaatsvonden binnen het projectgebied.

Ook het uitvoeren van een geofysisch onderzoek lijkt ons niet de geschikte methode aangezien geen informatie gekend is omtrent de specifieke aard van de te verwachten resten.

4.2. Samenvatting niet gespecialiseerd publiek

Sinds 1 juni 2016 werd de wetgeving rond de omgang met archeologie in Vlaanderen gewijzigd. Er werden concrete criteria bepaald wanneer een bouwheer verplicht is een archeologische nota te laten opstellen. Zulke nota dient op basis van een aantal vooraf bepaalde stappen na te gaan of er zich eventueel belangrijk archeologisch erfgoed in de bodem bevindt en hoe de bouwheer hier mee moet

omgaan. De nota moet geschreven worden voor het toekennen van de bouwvergunning. Het terrein in de Klakvijverstraat, waarvoor deze nota werd geschreven, voldoet aan de vooropgestelde criteria. In de eerste plaats werd een bureauonderzoek uitgevoerd om na te gaan wat het eventuele archeologische potentieel van het projectgebied is. Daarvan kunt u hier de samenvatting lezen.

Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek kon worden vastgesteld dat het projectgebied gelegen is binnen een regio die reeds vanaf het Neolithicum door mensen werd bezocht. Het terrein was echter in oorsprong niet erg aantrekkelijk voor permanente menselijke bewoning gezien zijn landschappelijke ligging aan de rand van de alluviale vlakte van de Dender. Allicht werden de terreinen pas vanaf de late middeleeuwen geleidelijk ontwaterd, ontwikkeld en in gebruik genomen als landbouwgrond. Zeker is dat het projectgebied vanaf de 18de eeuw onafgebroken dienst deed als akker (en/of weiland). Het is dan ook pas vanaf de middeleeuwen dat er permanente bewoning mogelijk was binnen het projectgebied. Dit neemt echter niet weg dat net de natte aard van het terrein een specifiek gebruik van de gronden uitsluit. Dit kan echter niet worden aangetoond op basis van een bureauonderzoek alleen. Daarom raden we aan bijkomende onderzoeken uit te voeren met behulp van proefsleuven. Zo zullen eventuele oude sporen zichtbaar worden en kan aangetoond worden of er belangrijke archeologische resten aanwezig zijn binnen het projectgebied.

Omdat er zich nog niet geoogste gewassen binnen het projectgebied bevinden, kunnen deze onderzoeken nu nog niet worden uitgevoerd.

5. Kennisvermeerderingspotentieel van het projectgebied

Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek kon bepaald worden dat het projectgebied in zijn oorspronkelijke toestand allicht weinig aantrekkelijk was voor permanente menselijke bewoning en dit tot in de late middeleeuwen. Het projectgebied is gelegen aan de rand van de alluviale vlakte van de Dender. In de ruime omgeving van het projectgebied werden resten ontdekt vanaf het Neolithicum tot de nieuwste tijd. Echter gaat het hier steeds om schaarse resten en/of oppervlaktevondsten. We kunnen dus stellen dat het projectgebied in vergelijking met terreinen met een gunstigere landschappelijke ligging een lager archeologisch potentieel heeft. Dit sluit echter niet uit dat het net de ligging is die het projectgebied mogelijk aantrekkelijk maakte voor specifieke doeleinden.

Bovendien kon worden aangetoond dat er binnen het projectgebied, met uitzondering van uitgevoerde landbouw gerelateerde activiteiten, geen ingrijpende bodemverstoringen hebben plaatsgevonden. Eventueel aanwezige resten zijn dientengevolge mogelijk goed bewaard.

De specifieke landschappelijke kenmerken, de gaafheid van het terrein en het feit dat in de omgeving weinig archeologische onderzoeken werden uitgevoerd in het verleden, maken dat het terrein toch een verhoogd archeologisch potentieel heeft voor de periode vanaf het Neolithicum tot de vroege

middeleeuwen. Eventueel jongere resten zullen allicht in verband kunnen worden gebracht met de ontwatering en ontwikkeling van het terrein met het oog op het gebruik van het terrein als landbouwgrond.

Het uitvoeren van een prospectie met ingreep in de bodem zou onze kennis omtrent het archeologisch potentieel van het projectgebied kunnen vergroten en zou de aan- of afwezigheid van archeologische resten kunnen aantonen.

Gezien het feit dat er binnen het projectgebied op het moment van het uitvoeren van het bureauonderzoek niet geoogste gewassen aanwezig zijn, kunnen bijkomende vooronderzoeken op dit moment nog niet worden uitgevoerd.

6. Bibliografie

6.1. Online bronnen

- www.geopunt.be
- www.cai.onroenderfgoed.be
- www.dov.vlaanderen.be
- <https://www.dov.vlaanderen.be/zoeken-acdov/DovAppZoeken/>
- www.geo.onroenderfgoed.be
- www.cartesius.be
- www.inventaris.onroenderfgoed.be
- <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/501701>
- <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/501702>
- <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/156129>
- <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/30254>
- <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/163295>
- <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/164740>
- <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/500285>
- <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/210712>
- <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/164742>
- <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/502292>
- <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/164741>
- <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/502294>
- <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/502347>
- <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/150377>
- <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/502363>
- <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/503753>
- <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/502296>
- <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/210768>
- <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/6019>
- <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/210495>
- <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/500438>
- <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie502276>
- <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/502270>
- <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/216843>
- <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/503750>
- <https://loket.onroenderfgoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/1719>
- <https://loket.onroenderfgoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/4146>
- <https://loket.onroenderfgoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/1939>
- <https://loket.onroenderfgoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/7539>
- <https://inventaris.onroenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/10836>

- Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: *Dendervallei tussen Idegem en Ninove en het Geitebos* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/135222> (geraadpleegd op 14 augustus 2018).
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: *Geraardsbergen* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/120329> (geraadpleegd op 16 augustus 2018).
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: *Grimminge* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/120331> (geraadpleegd op 16 augustus 2018).
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: *Moerbekebos, Raspaillebos, Karkoolbos en omgeving* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/135122> (geraadpleegd op 16 augustus 2018).
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: *Abdij Beaupré* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/8606> (geraadpleegd op 16 augustus 2018).
- http://www.cartesius.be/arcgis/home/webmap/viewer.html?basemapUrl=http://www.ngi.be/tiles/arcgis/rest/services/20k_{92CCD48B-C31E-41B5-83D9-728CBD46581A}_default_404000/MapServer&lang=nl
- http://www.cartesius.be/arcgis/home/webmap/viewer.html?basemapUrl=http://www.ngi.be/tiles/arcgis/rest/services/20k_{7ABB4127-C14F-497B-8545-6C2C0EF8B41B}_default_404000/MapServer&lang=nl
- http://www.cartesius.be/arcgis/home/webmap/viewer.html?basemapUrl=http://www.ngi.be/tiles/arcgis/rest/services/25k_{979983B3-3FB7-4F09-8ECD-B19BEAD7E419}_default_404000/MapServer&lang=nl

6.2. Literatuur

- BAUWENS-LESENNE, 1962, *Bibliografisch repertorium der oudheidkundige vondsten in Oostvlaanderen*, in *Oudheidkundige Repertoria*, II, 1962, p. 162.
- BEECKMANS, L. & R. LAUREYNS, *Fauna van de Würm-ijstijd uit 'De Gavers' te Geraardsbergen (Onkerzele)*, in *Het Land van Aalst*, vol. XXXIII, nr. 3, 1981, p. 129-168.
- CORNELIS, L., KREKELBERGH, N., & O. VAN REMOORTER, *Archeologische prospectie met ingreep in de bodem: Onkerzele, Den Brekpot*, in *Baac Vlaanderen rapport*, 162, Bassevelde, 2016.
- DE CHOU, F., e.a. *Historische hoeven Geraardsbergen*, 1986.
- DE CHOU, F., *Langs het Beaupre-pad te Grimminge, Waar zat Jan De Lichte?*, in *De Heemschutter*, nr. 110, 1992, p. 11-14.
- JACOPS, J., ROZEK, J., VERGAUWE, R., VAN DE VELDE, S. en P. LALOO, *Idegem – Hoogkouter. Archeologienota. Deel 2: Verslag van resultaten 2016K9, 2016K47, 2016K468*, Bredene, 2016.
- MERTENS, E., *Archeologisch onderzoek Geraardsbergen Grijsdauwe*, in *Ruben Willaert rapport*, 28, Sijsele, 2012.
- NOENS, G & P LALOO, *Geraardsbergen – Wolvenhoek (Aqua-finproject 22179V). Archeologienota. Verslag van resultaten bureauonderzoek 2018E118*, Bredene, 2018.
- VANDECATSYE, S & S. DE CLERCQ, *Archeologie op het gasleidingstracé Brakel-Haaltert (2008)*, onuitgegeven rapport, 2008.
- VAN KEMPEN, P. & D. KEIJERS, *Archeologische evaluatie en waardering van een kasteelsite te Schendelbeke, Gemeente Geraardsbergen, Provincie Oost-Vlaanderen*, in *RAAP-Rapport*, 1995, 2009.
- VAN NUFFEL, J., DE BRANT, R. & J. HOORNE, *Onkerzele-Onkerzelestraat. Archeologienota*, 2017.
- VAN RANST, E. & C. SYS, *Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen (Schaal 1:20000)*, Gent, 2000.

- VERAART, D. & S. MARÉCHAL, *Archeologienota Geraardsbergen De Gavers (prov. Oost-Vlaanderen). Verslag van resultaten bureauonderzoek – beperkte samenstelling*, Ingelmunster, 2016.

7. Lijst figuren en bijlagen

7.1. Lijst figuren

Project code	Nr	Type	Onderwerp	Aanmaakschaal origineel	Aanmaakdatum origineel	Versie
2018H132	1	Kadasterplan	Projectgebied ten opzichte van GRB-bestand (©AGIV)	1/10000	2018	Digitaal
2018H132	2	Inplantingsplan	Plan nieuwe verkavelingsaanvraag (Bron landmeter Branckaert)	1/250	2018	Digitaal/PDF
2018H132	3	Tertiairgeologische kaart	Uitsnede tertiairgeologische kaart thv het projectgebied (Bron: © dov.vlaanderen).	1/50000	onbekend	Digitaal
2018H132	4	Quartairegeologische kaart	Uitsnede quartairegeologische kaart thv het projectgebied (Bron: © dov.vlaanderen).	1/200000	2001	Digitaal
2018H132	5	Profiel	Legende quartair geologisch profiel type 3 (Bron: © dov.vlaanderen).	nvt	2000	Digitaal
2018H132	6	Bodemkaart	De bodems volgens de bodemkaart van België (Bron: © dov.vlaanderen).	1/20000	2015	Digitaal
2018H132	7	Hoogteprofiel	Doorsnede door terrein van N naar Z (Bron: ©Geopunt)	onbekend	2015	Digitaal
2018H132	8	Hoogteprofiel	Doorsnede door terrein van W naar O (noordelijk deel) (Bron: ©Geopunt)	onbekend	2015	Digitaal
2018H132	9	Hoogteprofiel	Doorsnede door terrein van W naar O (centrale deel) (Bron: ©Geopunt)	onbekend	2015	Digitaal
2018H132	10	Hoogteprofiel	Doorsnede door terrein van W naar O (zuidelijk deel) (Bron: ©Geopunt)	onbekend	2015	Digitaal
2018H132	11	Hoogtekaart	Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II (1 meter) (Bron: ©Geopunt)	onbekend	2015	Digitaal
2018H132	12	Bodemkaart	Bodemerosiegevoeligheidskaart (Bron : ©dov.vlaanderen).	1/20000	2016	Digitaal
2018H132	13	Historische kaart	Projectgebied op de kaart van Villaret (Bron: ©Geopunt)	nvt	1745-1748	Digitaal
2018H132	14	Historische kaart	Uitsnede kaart van Ferraris, met aanduiding van het projectgebied (rood). (Bron: © AGIV)	onbekend	1771-1778	Digitaal
20018H132	15	Historische kaart	Projectgebied op het plan Popp (Bron: ©Geopunt)	onbekend	1842-1877	Digitaal
2018H132	16	Historische kaart	Atlas der Buurtwegen, met aanduiding van het projectgebied (rood). (Bron: © AGIV)	onbekend	1841-1843	Digitaal
2018H132	17	Historische kaart	Topografische kaart Vandermeulen, met aanduiding van het projectgebied (rood). (Bron: © AGIV)	onbekend	1846-1854	Digitaal
2018H132	18	Historische kaart	Projectgebied op topografische kaart 1864 (www.cartesius.be)	1/20000	1864	Digitaal
2018H132	19	Historische kaart	Projectgebied op topografische kaart 1910 (www.cartesius.be)	1/20000	1910	Digitaal
2018H132	20	Historische kaart	Projectgebied op topografische kaart 1950-1952 (www.cartesius.be)	1/20000	1950-1952	Digitaal
2018H132	21	Orthofoto	Orthofoto van het plangebied 1971 (Bron: © AGIV)	onbekend	1971	Digitaal
2018H132	22	Orthofoto	Orthofoto 2015 van het plangebied (rood). (Bron: © AGIV)	onbekend	2015	Digitaal
2018H132	23	CAI	CAI-locaties in de omgeving van het plangebied (©CAI Vlaanderen)	1/10000	2018	Digitaal
2018H132	24	Bodemgebruikskaart	Projectgebied op de bodemgebruikskaart van Vlaanderen (Bron: © dov.vlaanderen).	1/20000	2015	Digitaal
2018H132	25	Inplanting	Bestaande toestand met aanwezige bomen (Bron: landmeter Branckaert)	onbekend	2018	Digitaal/PDF
2018H132	26	Analyseplan	Aanduiding verstoringszones op GRB-bestand	1/10000	2018	Digitaal

7.2. Lijst Bijlagen

Projectcode	Nummer Bijlage	Onderwerp	Figuurnummer	Pagina
2018B331	Bijlage 1	PDF nieuw ontwerp verkaveling	2	7
2018B331	Bijlage 2	PDF bestaande inplanting	25	37
2018B331	Bijlage 3	PDF Programma van maatregelen	Apart volume	/
2018B331	Bijlage 4	PDF Privacy-fiche		